

Bruk av CIMIC i høyintensitetsoperasjoner

Hvorfor det norske Forsvaret fortsatt har bruk for dette militære verktøyet i nasjonale operasjoner.

Jardar Gjørv

Masteroppgave i konflikt, sikkerhet og flerkulturell forståelse (KOSIFF)
SVF-6900

Mai 2013

Innhold

INNHold	3
FORORD	4
1. INNLEDNING	5
1.1 BAKGRUNN	7
1.2 CIMIC SIN STATUS I NORGE I DAG	7
2. METODE	11
2.1 LITTERATUR.....	11
2.2 INTERVJUER.....	12
2.3 BEGRENSNINGER	13
3. TEORI, BEGREP OG KONTEKST	14
3.1 UTVIKLING AV TEORETISKE BEGREPER	14
STATLIG SIKKERHET.....	15
MENNESKELIG SIKKERHET	17
3.2 UTVIKLING AV MILITÆR MAKT OG DE MILITÆRE SIN ROLLE SOM EN SIKKERHETS AKTØR.....	19
3.3 CIMIC, DØRÅPNEREN TIL DET SIVILE SAMFUNN	23
3.4 KONTEKST	29
4. DISKUSJON OM BRUK AV CIMIC I HØYINTENSITETSOPERASJONER	32
4.1 DET NORSKE OPPDRAGET I AFGHANISTAN – EN CASE STUDIE.....	32
4.2 SIVILE MYNDIGHETER OG ORGANISASJONER SITT BEHOV FOR Å SAMARBEIDE MED MILITÆRE AVDELINGER	34
4.3 BEHOV FOR CIMIC I EN HØYINTENSITETSKONFLIKT.....	37
4.4 HVORDAN BØR CIMIC ORGANISERES SOM MILITÆR SIKKERHETS AKTØR?	40
4.5 BRUK AV CIMIC I METODISK MÅLBEKJEMPING (TARGETING).....	44
4.6 UTFORDRINGER MED BRUK AV CIMIC	47
KRITISK SYN PÅ FAGLITTERATUREN	47
KRITISK SYN PÅ CIMIC	50
5. KONKLUSJON	52
LITTERATURLISTE	55
ENKELTVISE FORFATTERE	55
OFFENTLIGE ORGANISASJONER.....	56
VEDLEGG A; SENTRALE BEGREPER OG DEFINISJONER	58

Forord

Jeg valgte tema for denne oppgaven av tre grunner. For det første fordi jeg har jobbet med CIMIC i tretten år. For det andre er Forsvaret nok en gang i endring. Med endring mener jeg ikke bare at Forsvaret får nytt materiell og flere profesjonelle soldater, men også at det politiske fokuset er endret. Forsvaret skal nå dreie sin oppmerksomhet fra internasjonale operasjoner til et nasjonalt terskelforsvar. Og for det tredje har jeg selv deltatt i norske utenlandsoperasjoner, både på Balkan og i Afghanistan. Alt dette har gitt meg en rimelig god kjennskap til det jeg ønsker å skrive om.

Offiserer som har jobbet i Forsvaret i hele sin yrkeskarriere har lett for å legge seg til et eget ”forsvarsspråk” med militære ord og uttrykk, og ikke minst engelske ”trebokstav-forkortelser”. Jeg vil at denne oppgaven også skal leses av de som ikke jobber i Forsvaret. Derfor kan noe av det jeg skriver og forklarer virke noe banalt for de militære. Men det er gjort med hensikt for at de som ikke har militær bakgrunn og utdanning også skal kunne være med i tankeprosessen og forstå mine konklusjoner.

Jeg vil sende en stor takk til alle de som har hjulpet meg å skrive denne oppgaven. Videre en kjempestor takk til alle som har stilt opp til intervju. Uten dere hadde det ikke blitt noen oppgave. Spesielt vil jeg takke min veileder, Tor Dahl-Eriksen, som har klart å sortere substans ut fra kaos og har gitt meg konkrete og gode tilbakemeldinger. Til slutt vil jeg takke min tålmodige kone som har godtatt seine kvelder og lange helger hvor hennes mann ikke har gjort noe annet enn å jobbe med oppgaven. Hun har også bidratt til svært gode diskusjoner og kritisk tenkning rundt Forsvaret og forståelsen av sikkerhet.

Tromsø, 31. mai 2013

1. INNLEDNING

Norsk forsvarspolitik er i endring når det gjelder bruk av militære styrker på bakken. I 10-15 år har det vært fokus på internasjonale operasjoner (Balkan, Irak, Afghanistan, Adenbukta, Libya). Den 7. juni 2012 la Regjeringen Stoltenberg II frem for Stortinget langtidsproposisjonen for Forsvaret (Prop. 73 S [2011-2012] – *Et forsvar for vår tid*), som gir innretningen for Norges militære forsvar de neste fire årene. Den største endringen fra den forrige langtidsplanen¹ er en økt prioritering av nasjonal beredskap og forsvar av vårt eget land. Der hvor Forsvaret tidligere har hatt størst fokus på internasjonale operasjoner skal nå de norske militære styrkene utgjøre en krigsforebyggende terskel og bistå det sivile samfunn i krisesituasjoner (FD 2012a:11).

Nå blir en av Forsvarets viktigste oppgaver å danne et terskelforsvar og være klar til å forsvare Norge og våre allierte mot trusler, anslag og angrep (FD 2012a:14-15). Dette krever at hele det norske Forsvaret er i stand til å gjennomføre høyintensitetsoperasjoner² både i utlandet og hjemme. Dette stiller store krav til både soldatenes og befalets kompetanse (utdanning og trening). En annen viktig oppgave for Forsvaret er å ivareta samfunnssikkerhet og andre sentrale samfunnsoppgaver (FD 2012a:15). Dette betyr at Forsvaret sine ressurser blir brukt på en best mulig måte sammen med de totale ressursene i hele det norske samfunnet, både militære og sivile. Dette blir kalt for totalforsvarskonseptet. Dette vil igjen si at det må finnes gjensidig støtte og samarbeid mellom Forsvaret og det sivile samfunn, som igjen vil si at det må finnes mekanismer eller møteplasser hvor et slikt samarbeid kan foregå. Den militære fagfunksjonen CIMIC (Civil-Military Cooperation³) er en slik mekanisme som har som oppgave å bidra til et godt samarbeid mellom militære styrker og det sivile samfunn.

CIMIC har frem til nå blitt brukt som et ”verktøy” for norske styrker i internasjonale operasjoner mens denne funksjonen i liten grad har blitt brukt på taktisk og stridsteknisk nivå her hjemme⁴. Dette til tross for at det på politisk og strategisk nivå er et stort fokus på sivil-militært samarbeid. Herunder kan nevnes Kystvakten, Grensevakten, H M Kongens Garde, Etterretningstjenesten (FD 2012a:52) og støtte til politiet (FD 2012a:53). I denne oppgaven vil jeg, i lys av den nye

---

¹ Langtidsplan for Forsvaret; St.prp. nr.48 (2007-2008) – *Et forsvar til vern om Norges sikkerhet, interesser og verdier*.

² Høyintensitetsoperasjoner; se definisjoner, vedlegg A.

³ CIMIC; (på norsk: sivil-militært samarbeid) blir forklart nærmere i punkt 3.3.

⁴ Taktisk og stridsteknisk nivå; se definisjoner, vedlegg A.

langtidsproposisjonen, se på om CIMIC også kan brukes nasjonalt, ved et militært angrep på Norge. Videre vil jeg se om CIMIC kan være med å bidra til et bedre samarbeid med det sivile samfunn for å støtte Forsvaret sin del av totalforsvaret.

Hensikten med denne oppgaven er derfor å se på om fagfunksjonen CIMIC er relevant for den nye innretningen av de norske militære styrkene hvor fokuset er terskelforsvar. Og hvis den er relevant, hvordan kan CIMIC brukes på taktisk nivå? Her i landet har vi (heldigvis) ikke hatt erfaring med høyintensitetsoperasjoner siden den Andre Verdenskrig. På en annen side har Norge siden den gang sendt soldater til internasjonale operasjoner mange steder i verden (Tyskland, Korea, Kongo, Libanon, Kuwait, Balkan, Irak, Afghanistan og Libya). Og i mange av disse operasjonene har norske soldater vært i væpnet kamp. Av alle disse internasjonale operasjonene har jeg valgt å se på de norske styrkene sine operasjoner i Afghanistan, fordi disse operasjonene er blant de ferskeste erfaringer vi har. Her var det mange situasjoner med høyintensitetsstrid, og CIMIC hadde (eller hadde ikke) en rolle. Jeg vil se på hva vi har lært og hvordan vi går videre, herunder om debatten om CIMIC er nyttig? Høyintensitetsoperasjoner dreier seg nesten alltid om bruk av kinetiske virkemidler⁵ og er en del av både høyintensitetskonflikter og lavintensitetskonflikter. Med høyintensitetsoperasjoner mener jeg militære operasjoner⁶ som gjennomføres med væpnet innsats. CIMIC er et ikke-kinetisk verktøy som bruker andre midler til å løse oppdraget. Derfor kan man spørre seg om det er behov for ikke-kinetiske verktøy, slik som CIMIC i høyintensitetsoperasjoner?

Min problemstilling blir da: **I hvilken grad er den militære fagfunksjonen CIMIC relevant i en høyintensitetsoperasjoner i Norge på taktisk nivå, hvor hensikten er å danne et terskelforsvar for ethvert militært angrep mot Norge?**

For å gi et svar på denne problemstillingen vil jeg, etter først å ha forklart litt om bakgrunnen for CIMIC, i kapittel 2 forklare hvordan jeg metodisk har tilnærmet meg problemstillingen. I kapittel 3 beskriver jeg de teoriene som jeg vil bruke i oppgaven. Kapittel 4 er viet til hele diskusjonen om bruk av CIMIC i høyintensitetsoperasjoner. Til slutt vil kapittel 5 konkludere og gi en anbefaling for bruk av CIMIC i norsk kontekst.

---

⁵ Kinetiske og ikke-kinetiske virkemidler og verktøy; se vedlegg A.

⁶ Operasjoner; se vedlegg A.

1.1 Bakgrunn

CIMIC (Civil-Military Cooperation) er en militær funksjon som ble utviklet i NATO⁷ under krigen på Balkan i slutten av 1990-tallet. Bakgrunnen for at NATO utviklet denne funksjonen, eller fagområdet, var erkjennelsen av et behov for å koordinere de militære operasjonene med det arbeidet som ble gjort av alle de sivile organisasjonene som jobbet der. NATO sin ledelse fikk en erkjennelse av at ikke bare de militære, men også de fleste sivile organisasjonene fra de forskjellige NATO-land jobbet mot de samme strategiske målsetninger som NATO hadde. Og da burde dette arbeidet bli koordinert for å få en bedre måloppnåelse og få en bedre utnyttelse av alle ressursene som NATO-landene brukte.

Nå må det nevnes at sivil-militært samarbeid ikke var noe nytt fenomen som startet på Balkan. Militære styrker har alltid samarbeidet med sivile organisasjoner i de fleste kriger opp gjennom historien (Zaalberg 2006). Det som var nytt på slutten av 90-tallet var at det sivil-militære samarbeidet ble et definert begrep (CIMIC) og fikk sin egen doktrine.

For mange politikere ble CIMIC svaret på mange av de utfordringer som oppleves ved å deployere militære styrker og delta i krigshandlinger. Et eksempel på det er en uttalelse fra FNs Høykommissær, Carl Bildt hvor han sier:

"Whatever we call these operations, peace enforcement or peacekeeping, they will require a civilian component and a civilian-military interface. That's been the case in all of these operations in the past and most certainly in Bosnia, and it will be one of the key lessons learned for the future."

Carl Bildt, the UN High Representative, Bosnia-Herzegovina, May 1996⁸

Denne uttalelsen er et eksempel på viktigheten av en sivil deltakelse ved militære operasjoner samtidig som man får en sivil-militær samhandling. På denne måten kan sivile og militære innsatser sammen bidra på en koordinert måte. Basert på denne tanken ble det utviklet en NATO-doktrine for CIMIC. Jeg vil i fortsettelsen beskrive hvordan Norge tok i bruk denne nye doktrinen.

1.2 Utvikling av CIMIC i Norge

I Norge ble det satset på CIMIC da vi sendte militære styrker til krigen på Balkan. Det ble etablert stillinger for CIMIC stabsoffiserer på mange nivå i den militære organisasjonen, samtidig som det ble etablert en CIMIC enhet med base på

---

⁷ NATO; North Atlantic Treaty Organisation. Nordatlantisk forsvarssamarbeid, opprettet i 1949.

⁸ NATO Review, Vol. 46-No. 1, Spring 1998, pp. 22-25, artikkel av William R. Phillips. Hentet 21. Mai 2013, på <http://www.nato.int/docu/review/1998/9801-07.htm>

Forsvarets stabsskole (FSTS)⁹ (Kristoffersen 2006)). Fordi det plutselig ble et stort behov for CIMIC-offiserer i de operasjonene som NATO nå gjennomførte, var disse ikke alltid like godt utdannet innenfor fagfeltet. Dette kunne av og til få uheldige følger for kvaliteten på den jobben som ble gjort (Gjørsv 2012a).

I 2001 satte USA inn militære styrker i Afghanistan for å bekjempe al-Qaida¹⁰ og deres vertskap og beskyttere, Taliban¹¹. Etter hvert ble dette en NATO operasjon og Norge var blant de landene som bidro med soldater. Først ble det sendt norske spesialstyrker og på våren 2003 kom det et CIMIC element (Kristoffersen 2006). Dette var en militær enhet på 16 soldater og befal som skulle kartlegge den sivile situasjonen i et område noen kilometer nord for byen Kabul. Fra før var det franske styrker som kontrollerte sikkerheten i dette området. Samtidig med at den norske CIMIC enheten kom frem til at det var store mangler på infrastruktur i dette operasjonsområde, kom det et ønske fra den norske ambassaden om at Norge skulle ha et tydelig ”footprint” i de områdene hvor de opererte. Av den grunn startet det norske CIMIC elementet forskjellige prosjekter (ibid). Jeg nevner dette fordi militære ”prosjekter” som ligner utviklingsprosjekter har blitt ganske kontroversielt og har reist spørsmål om bruk av CIMIC i internasjonale operasjoner (Hoogensen og Gjørsv 2010).

Jeg vil gi et eksempel på et prosjekt som ble gjennomført, hvor elementet bygget en skole¹². Gjennom nøye kartlegging av situasjonen i en landsby, samt samtaler med de eldste sitt råd (jirga) kom det norske CIMIC elementet fram til at et skolebygg var noe som landsbyen trengte. Dette var ganske tydelig så lenge at lærerne måtte undervise barna under et tre som skygget for den verste varmen om sommeren. Samtidig var det ingen jenter som gikk på skolen, fordi de ikke kunne ha undervisning sammen med guttene. All undervisning ble stoppet om vinteren fordi det i dette området blir både snø og kaldt på den årstiden. Selv om undervisnings-departementet i Kabul hadde lovet å bygge en skole, var ingen ting blitt gjort på tomte. Det var heller ingen sivile utviklingsorganisasjoner som jobbet med slike prosjekter i denne landsbyen fordi landsbyen både hadde lærere og skolebøker. Det var bare selve skolebygget som manglet. Derfor satte personell fra det norske CIMIC elementet i gang med å få bygget et skolebygg. Prinsippet var at bygget ikke skulle være

---

⁹ Forsvarets stabsskole (FSTS) ligger i Oslo og gir den høyeste militære utdanning i Norge (Mastergradsnivå). Er en del av Forsvarets høyskole (FHS).

¹⁰ al-Qaida er en sunni-muslimsk terroristorganisasjon som er mest kjent for fire selvmordsangrep i New York og Washington den 11. september 2001 (Barth 2008).

¹¹ Taliban; Islamsk (sunnimuslimsk) fundamentalistisk politisk bevegelse i Afghanistan. Leder er Mullah Mohammed Omar (Barth 2008).

¹² Det finnes få offisielle referanser til de aktiviteter som CIMIC elementet gjennomførte. Jeg jobbet selv i avdelingen i en periode og gir her mine egne opplevelser.

overdådig, men holde en grei afghansk standard og følge lokal byggeskikk. Skolebygget ble tegnet av militære ingeniører i ISAF sitt hovedkvarter. Entreprenøren som skulle sette det opp kom fra Kabul, men det ble stilt krav om at minst 2/3 av arbeidskraften skulle rekrutteres lokalt. Dette for å styrke den lokale økonomien. Pengene kom fra det norske Utenriksdepartementet gjennom ambassaden i Kabul. Den militære hensikten var det som kalles ”hearts and minds” hvor ISAF ville vise at de tok ansvar i å utvikle landet i henhold til FN sine intensjoner og fremme utdannelse for *både* gutter og jenter. Jeg vil senere vise at slike prosjekter ikke er noe som CIMIC-personell gjør i følge NATO sin CIMIC-doktrine. Men fordi dette var et oppdrag fra norske myndigheter, så ble det like vel gjennomført av det norske CIMIC elementet. Dette, og mange andre lignende prosjekt fikk mye motstand hjemme i Norge. Norske NGOer¹³ hevdet at penger som skulle vært bevilget til de, nå i stedet gikk til det norske Forsvaret (Kristoffersen 2006).

Det norske CIMIC elementet var ferdig med sitt oppdrag i 2004 og reiste hjem. I 2005 etablerte Norge en PRT¹⁴ i provinsen Faryab i den nordlige delen av Afghanistan (Flatemo 2008). Her ble det ikke etablert hverken CIMIC stabsoffiserer stilling eller noen CIMIC enhet, noe som ble gjort i mange av PRTene til andre land. Man kan bare spekulere om årsaken til dette. Kanskje hadde det å gjøre med den kritikken som hadde kommet ett år tidligere fra norske NGOer? Fordi samtidig med etableringen av den norske PRTen kom regjeringen Stoltenberg med en ny policy hvor de ønsket et skille mellom militær og sivil innsats i Afghanistan, den såkalte ”norske modellen” (Gjørsv 2012a). I grovt kan man si at denne modellen gir føringer for at den militære delen av en PRT skal sørge for sikkerhet, mens den sivile delen skal samarbeide med sivile organisasjoner og myndigheter. Den militære sjefen for PRTen kan selvfølgelig ha møter også med de sivile, noe som også ble gjort. Men han hadde ingen CIMIC stabsoffiser som kunne planlegge og saksbehandle sivil-militære saker. En slik saksbehandler kom først til PRT-staben i 2011. Til tross for at det ikke var CIMIC operatører tilstede, var det fortsatt behov for dette ”på bakken”. PRT-sjefene brukte derfor andre militære enheter i denne rollen (Mentoring and Observer Teams [MOT], Tactical Psyops Teams [TPT], osv) (Gjørsv 2012a). Siden 2004 er det norske

---

¹³ NGO; (fra engelsk *Non-governmental Organization*) Ikke-statlige organisasjoner er organisasjoner som arbeider parallelt med statlige organer, men som ikke er underlagt en statlig myndighet. Man benytter dette begrepet for å understreke deres uavhengighet, noe som ofte kan gjøre det lettere å få innpass i visse deler av verden.

¹⁴ PRT; (fra engelsk *Provincial Reconstruction Team*) En sivil-militær enhet (vanligvis under militær ledelse) som består av både militære og sivile komponenter. Er etablert i Afghanistan (også brukt i Irak) for å støtte lokale myndigheter sin myndighetsutøvelse, herunder gjenoppbygging av infrastruktur (Flatemo 2008).

CIMIC elementet blitt brukt en gang i internasjonale operasjoner. Det var i FN-operasjonen UNIFIL II i Libanon, hvor Norge stilte med et CIMIC team i to kontingenter fra august 2008 til september 2009.

Ut fra den nære krigshistorien ser vi at det er vanskelig å si noe spesifikt om behovet for CIMIC i væpnede militære operasjoner. Det kan virke som behovet er større i fredsbevarende operasjoner (som på Balkan og i Libanon) enn i operasjoner med høyere intensitet (som det etter hvert ble i Afghanistan). På en annen side er det minst like viktig å ivareta sikkerheten til de sivile ved en militær operasjon med høy intensitet. Derfor vil jeg i denne oppgaven argumentere for at den militære funksjonen CIMIC er viktig for at staten skal oppnå sine politiske mål i en væpnet konflikt, samtidig som den ivaretar den menneskelige sikkerheten (unngår å skade sivile) i konfliktområdet. Det siste kan gjøres ved at CIMIC deltar aktivt i den prosessen som kalles metodisk målbekjemping¹⁵, for å unngå å skade eller ødelegge ikke-militære mål (begrepet kalles på norsk for utilsiktede skader¹⁶). Mitt påstand er at det militære fagfeltet CIMIC er viktig for å skape sikkerhet uansett type militær operasjon, både høyintensitetsoperasjoner og fredsbevarende operasjoner¹⁷. Jeg vil vise at CIMIC sin rolle er å skape en balanse mellom statlig og menneskelig sikkerhet.

---

¹⁵ Metodisk målbekjemping; se vedlegg A.

¹⁶ Utilsiktede skader; NATO sitt begrep er Collateral Damage – CD. Se oversikt over begreper, vedlegg A.

¹⁷ Fredsbevarende operasjoner; se vedlegg A.

2. METODE

For å finne et svar på om den militære fagfunksjonen CIMIC er relevant for norske styrker i nasjonale høyintensitetsoperasjoner, vil jeg diskutere begge begrepene, både CIMIC og høyintensitetsoperasjoner. Jeg vil se på bruken av CIMIC og hvilken nytte de militære styrkene har av dette fagfeltet. Videre vil jeg se på hvilke sivile instanser de militære bør samarbeide med i en slik situasjon. Dette vil jeg gjøre ved dokumentanalyser, hvor jeg studerer både doktriner og policy-dokumenter. Videre vil jeg studere rapporter som gir erfaringer fra både bruk av CIMIC og deltakelse i høyintensive militære operasjoner. Selv om det finnes en stor mengde litteratur om CIMIC, er dette for det meste vurderinger rundt hvordan denne fagfunksjonen skal brukes, eller ikke brukes, i *internasjonale* operasjoner. (Som for eksempel NATOs operasjoner på Balkan eller i Afghanistan.) Derfor vil jeg velge en kvalitativ tilnærming hvor jeg intervjuer mennesker som har relevant erfaring og kan si noe om det nasjonale behovet. All denne informasjonen vil jeg analysere opp mot forskjellige sikkerhetsteorier.

2.1 Litteratur

Mengden av litteratur som tar for seg bruk av CIMIC i høyintensitetsoperasjoner er som sagt ikke uuttømmelig og mine valgmuligheter når det gjelder litteratur til denne oppgaven har ikke vært stor. Like vel finnes det noen sentrale dokumenter. Det mest sentrale er NATOs CIMIC doktrine, AJP-3.4.9 (NATO 2013). Det gir en beskrivelse av hva NATO sine medlemsland er enige om når det gjelder planlegging, utdanning og bruk av CIMIC innenfor alliansen. Derfor danner doktrinen grunnlaget for *all* utøvelse av CIMIC i NATO sine operasjoner.

Videre har jeg benyttet Forsvarets fellesoperative doktrine (FFOD) (Forsvarets stabsskole 2007). Utgangspunktet for doktrinen er at Forsvaret skal kunne bidra til nasjonalt forsvar i fred, krise og væpnet konflikt, enten i en støttende eller ledende rolle. Forsvaret skal også kunne bidra med styrker til operasjoner utenlands. Som navnet sier, er dette en doktrine for gjennomføring av fellesoperasjoner med norske militære styrker. Derfor er FFOD et viktig dokument og et pedagogisk verktøy som skal bidra til at norske offiserer skal utvikle en felles forståelse og felles profesjonskultur.

Det viktigste dokumentet er langtidsproposisjonen for Forsvaret (Prop. 73 S [2011-2012] – *Et forsvar for vår tid*), som er det politiske grunnlaget for hvordan det norske Forsvaret skal innrette seg de neste fire årene. Dette dokumentet er selve

basisen for alle de strategiske valg som den norske forsvarsledelsen må ta. Det være seg opprettelse eller nedleggelse av militære avdelinger, utfasing av gammelt materiell eller innkjøp av nytt og ikke minst hvordan forsvarsbudsjettet skal bli brukt. Det gir også sterke føringer for hvordan Norge skal planlegge det nasjonale Forsvaret.

I tillegg til disse tre dokumentene vil jeg bruke pensumlitteratur, faglitteratur (både norske og NATO militære doktriner og reglementer), rapporter fra Afghanistan og andre studier. Jeg vil ha en kritisk gjennomgang av denne litteraturen for å se hva den sier om sivil-militært samarbeid i militære operasjoner med høyintensitet.

2.2 Intervjuer

For di det ikke finnes en stor mengde litteratur som omhandler bruk av CIMIC i høyintensitetsoperasjoner, vil jeg intervju mennesker med slik erfaring eller med erfaring som kommer så mye som mulig opp mot slike situasjoner. Her vil jeg snakke med CIMIC personell som både kjenner CIMIC fagfeltet og som i tillegg har deltatt i internasjonale militære operasjoner med krig eller krigslignende situasjoner, slik som NATOS operasjoner i Afghanistan. Jeg vil også intervju offiserer som har vært militære sjefer på stridsteknisk og taktisk nivå, både i Norge og i internasjonale operasjoner. For å få synspunkter fra de som skal samarbeide med de militære ved en eventuell krig i Norge, vil jeg intervju representanter fra sivile norske myndigheter og sivile organisasjoner. Til slutt vil jeg intervju forskjellig fagpersonell. Herunder innenfor det militære fagområdet metodisk målbekjemping (targeting) som er en funksjon som kan være avhengig av CIMIC-operatørene sine kunnskaper. Videre vil jeg intervju en forsker som har studert sivil-militært samarbeid. Og til slutt en jurist som kan gi en oversikt over de lover og regler som gjelder for krig.

Temaene i spørsmålene vil dreie seg rundt behovet for samarbeid mellom sivile og militære organisasjoner ved væpnet konflikt, om CIMIC har eller bør ha en rolle i slike situasjoner og hvordan CIMIC eventuelt kan organiseres. Her ønsker jeg også å komme inn på hvordan CIMIC-operatører og -planleggere bør utdannes.

Jeg har gjennomført totalt 9 intervjuer innenfor de kategoriene som er nevnt ovenfor. Alle respondentene som jeg valgte er travle mennesker, slik at jeg valgte en rask og enkel måte å gjennomføre dette på. Intervjuene ble enten gjennomført på respondentens kontor, på mitt kontor eller via telefon. Alle ble intervjuet hver for seg slik at de ikke skulle påvirke hverandres meninger. Jeg hadde i utgangspunktet satt av 30 minutter til hvert intervju, men noen tok over en time. De ble gjennomført ved at jeg stilte de planlagte spørsmålene, ett for ett. Respondenten svarte og jeg stilte eventuelle oppfølgingsspørsmål. For å forenkle det hele ble svarene notert ned for

hånd av meg, basert på at intervjuene ble gjennomført forskjellig. Alle intervjuobjektene var villige til å stille opp, men for en del av de måtte det til en god del koordinering for at de skulle finne tid til dette.

Respondentene ble valgt med omhu. Jeg hadde fra før kjennskap til alle sammen og visste hva slags kunnskaper og erfaringer de hadde. Og selv om ikke alle hadde kunnskaper om CIMIC, hadde de alle gode kunnskaper innenfor sitt eget fagfelt. Derfor vurderer jeg de innsamlede data for å være både reliable og valide for denne oppgaven. Når det gjelder hovedlitteraturen jeg har brukt, har den direkte bæring på de problemstillinger jeg ønsker å forske på, nemlig bruk av CIMIC i høyintensitetsoperasjoner. Alle disse dokumentene er offentlig og fremstår som pålitelig. Selvfølgelig hadde det vært ønskelig med flere relevante skriftlige kilder, men når slike ikke finnes så er de intervjuene som er gjennomført en god og nødvendig kompensasjon for manglende litteratur. Derfor mener jeg at summen av kilder er svært relevant og valid for å svare på mitt forskningsspørsmål.

2.3 Begrensninger

Det norske Forsvaret skal være forberedt til å operere i hele konfliktspekteret fred, krise og væpnet konflikt. De skal også være forberedt til å gjennomføre slike operasjoner både nasjonalt og internasjonalt. Dette favner om et vidt spekter og jeg har valgt å ta for meg den delen som omhandler væpnet konflikt i Norge. Dette med en tanke om at deler av det som er gjeldende for væpnet konflikt også vil være gjeldende i de andre to konfliktområdene (fred og krise) i større eller mindre grad. Videre har man mye erfaring med bruk av CIMIC i internasjonale operasjoner, hvor det tidligere er gjort mye god forskning. Derfor vil det være svært interessant å se på bruk av CIMIC i konflikter i Norge. Jeg har også valgt å se på bruk av CIMIC i en nasjonale høyintensitetskonflikt på taktisk nivå (brigadenivået) fordi det heller ikke finnes mye forskning rundt dette fra før. Dette innbefatter at jeg kun skal se på bruk av Norges landmilitære styrke (hærstyrker). Videre vil jeg nevne totalforsvaret og Norge sine beredskapsplaner ved en væpnet konflikt, fordi dette er en del av helheten. Men jeg vil ikke diskutere eller forske på det norske beredskapsplanverket, da det vil bli alt for omfattende. For min oppgave vil beredskapsplanverket være en forutsetning for min drøfting.

3. TEORI, BEGREP OG KONTEKST

Når jeg skal diskutere om CIMIC kan brukes i høyintensitetsoperasjoner er det nødvendig å gå gjennom flere grunnleggende teorier. Først vil jeg se på begrepet sikkerhet og hvordan dette påvirker bruken av militærmakt (herunder CIMIC). Her vil jeg ta opp to hovedretninger innenfor sikkerhetsteorier, nemlig statssikkerhet og det utvidete sikkerhetsbegrepet. Deretter er det nødvendig å se på hva som menes med krig og høyintensitetsoperasjoner, samtidig som jeg vil vise at bruk av militær makt (for å skape sikkerhet) har utviklet seg opp gjennom årene. Vi vil se at utviklingen har gått fra statssikkerhet til menneskelig sikkerhet, som igjen gir et rasjonale for bruk av den militære funksjonen CIMIC, som er det siste jeg diskuterer i teoridelen.

3.1 Utvikling av teoretiske begreper

Sikkerhet er noe av det mest grunnleggende som finnes for et menneske, nesten like viktig som mat og vann (Alkire 2004). Det finnes i dag mange meninger eller teorier om hva sikkerhet er for noe og hvordan den virker på sine omgivelser. Store norske leksikon definerer sikkerhet som: ”sannsynlighet for at ulykker unngås; fravær av situasjoner eller tilstander som kan forårsake personskade og død, eller skade på eiendom eller miljø. Sikkerhet er ofte brukt som motsetning til risiko (høy sikkerhet gir lav risiko)”¹⁸. Gunhild Gjorv (2012b:8) sier at den opprinnelige forståelsen av sikkerhet tok utgangspunkt i noe som var mer behagelig for det enkelte menneske enn noe som var tuftet på redsel. Sikkerhet – fra latin securitas – refererer til ro og ikke behov for omsorg, eller hva Cicero refererer til som fravær av angst, noe som et verdifullt liv er avhengig av. Sikkerhet er relevant for at et menneske skal føle trygghet og stabilitet, rutiner eller heller en følelse av at ens forventninger om en sikker fremtid angående de saker som vi verdsetter mest (ibid).

Ved bruk av militær makt, som er statens ytterste maktmiddel er det nødvendig å diskutere begrepet *statssikkerhet*. Her vil jeg bruke de realistiske teorier som et bakteppe for diskusjonen. Mange kritiserer dette sikkerhetsbegrepet og mener det både er overforenklet og gir et feil bilde av hva folk flest forstår med sikkerhet. Derfor har *det utvidete sikkerhetsbegrepet* blitt utviklet og tatt i bruk. Militære styrker har tradisjonelt blitt sett på som en del av statssikkerhet. Selv om CIMIC er en militær aktivitet så tar dette fagfeltet også hensyn til det utvidete sikkerhetsbegrepet (Gjorv 2012b:18). Jeg vil derfor i denne oppgaven bruke de to hovedretningene innenfor sikkerhetsteorier, nemlig det tradisjonelle sikkerhetsbegrepet som går på statlig

---

¹⁸ Sikkerhet; definisjonen funnet i Store norske leksikon (2005-2007). Hentet fra: <http://snl.no/sikkerhet>.

sikkerhet (den realistiske skolen) og det utvidete sikkerhetsbegrepet som omhandler menneskelig sikkerhet (den liberalistiske skolen). Jeg vil bruke disse to teoriene som et analyseredskap for de funn jeg kommer fram til.

Statlig sikkerhet

Militære styrker og bruk av militær makt har tradisjonelt vært de virkemidler en stat hadde for å opprette sikkerhet for seg selv og sin befolkning. Studier av slike virkemidler for å skape sikkerhet er relativt ny. Før den Andre Verdenskrig var det stort sett offiserer som var interessert i strategi og militære operasjoner (Walt 1991:212). Sivile forskere var for det meste opptatt av militær og diplomatisk historie. Og selv om de forferdelige erfaringene fra den Første Verdenskrig hadde vist at ”krig var for viktig til å bare overlates til generalene”, var sivile forskere ikke oppmuntret til å bidra til strategiske studier (ibid). Ikke før under den Andre Verdenskrig ble sivile forskere for første gang involvert i militær planlegging (ibid). Det som Stephen M. Walt i sin artikkel kaller sikkerhetsstudier (security studies) har mange andre kalt studier av statlig sikkerhet (Hough 2008). De som bekjenner seg til tanken om at det er staten (gjennom militær makt) som sikrer en stat sin sikkerhet har et realistisk syn på sikkerhet. Dette synet forutsetter at det alltid er en mulighet for konflikt mellom stater og at bruk av militære styrker både har stor effekt og betydning for både stater og hele samfunn. Derfor kan man definere slike sikkerhetsstudier som studier om trusler, samt bruk og kontroll av militære styrker. Studiet ser på de forhold som gjør at bruk av makt vil påvirke individer, stater og samfunn, og hva slags politikk som stater må adoptere i forhold til å forberede, forhindre eller engasjere seg i krig. Alt dette under forutsetning av at det er militær makt som er i fokus og at denne er under politisk kontroll (Walt 1991:212).

Et realistisk syn på sikkerhet er altså først og fremst å trygge nasjonens territorielle integritet hvor krig er et middel til å avvise angrep mot eget territorium eller gjenvinne den (Gleditsch 2001:95). De forskjellige landene kan styrke sin egen stilling gjennom erobringer fra andre land eller også gjennom allianser, og vil fortsette med det inntil de blir stoppet av en overlegen eller likeverdig motmakt. Realistene hevder at det internasjonale systemet i hovedsak er anarkisk. Videre hevder de at uklare normer og svake institusjoner gjør at aggresjon fra stater som ønsker å endre maktstrukturen i verden ikke kan avverges. Sikkerhet blir betraktet som et nullsumspill hvor en stat som ønsker å trygge sin egen sikkerhet gjør det på bekostning av andre staters sikkerhet (ibid).

Walt (1991:212) sier at militær makt ikke er den eneste kilden til statlig sikkerhet og militære trusler ikke er den eneste faren som stater kan stå overfor, selv om disse farene er de mest alvorlige. Studiet om statlig sikkerhet inkluderer også noe som han kaller ”statecraft” (ibid). Dette kan omfatte våpenkontroll, diplomati og kriseberedskap. Walt mener at disse områdene er meget relevant for fokuset til dette studiene fordi de er mest knyttet til krig og bruk av militær makt (ibid). Denne tradisjonelle formen for sikkerhetsstudier var den dominerende tankegangen under den Andre Verdenskrig og gjennom hele den Kalde krigen. Etter Berlinmurens fall har man fått et mer liberalt syn på sikkerhet mellom stater.

En av kritikerne av de tradisjonelle sikkerhetsstudiene kom fra den såkalte Københavnskolen med Buzan og Wæver. De sier at den tradisjonelle sikkerhetsmodellen tar utgangspunkt i at sikkerhet gis fra en stats militære styrker som igjen får disse oppgavene fra statens politikere (Buzan et.al. 1998:21). Sikkerhet har med overlevelse å gjøre. En trussel mot sikkerheten vil da ha å gjøre med en stat (og menneskene der) sin eksistens å gjøre. Tradisjonelt har derfor sikkerhetstrusler (og da mot stater) ofte hjemlet stater sin bruk av militær makt (for å overleve). Der hvor Walt definerer at sikkerhet er objektivt og noe som alle forstår (en klar definisjon), så argumenterer Buzan et.al. om at sikkerhet er konstruert og blir definert av de forskjellige sikkerhetsaktører. Hvis man tar et utvidet syn på sikkerhet (i forhold til det tradisjonelle) så kan man spørre seg om hva begrepet eksistensielle trusler og nødtiltak (existential threat and emergency measures) betyr? Hvordan kan man skille mellom politiske sikkerhetsprosesser og prosesser fra andre aktører som har påvirkning på sikkerhet for mennesker? Eksistensielle trusler kan bare bli forstått i forhold til den eller de som føler en slik trussel. Det finnes ingen internasjonal standard (som hele verden er enig i) som definerer hva som truer det enkelte menneske (ibid). Hva som blir definert som god eller dårlig eksistens (kvaliteten av eksistens) vil variere svært mye mellom de forskjellige sektorer og nivåer, og mellom de forskjellige mennesker og deres miljøer. På samme måte vil graden av eksistensielle trusler variere (Buzan et.al. 1998:22). Et eksempel: militære styrker har tradisjonelt vært staten sitt verktøy for å opprettholde sikkerhet for staten og dens innbyggere. Og skulle da brukes om statens eksistens sto i fare. I mange land blir de militære styrkene brukt til andre ting enn til ”krig” (ibid). Her kan jeg vise til Norge, hvor militære styrker blir brukt til grensevakt, fiskerioppsyn, redningstjenesten, støtte ved store ulykker og katastrofer, osv. Her vil det være vanskelig å skille mellom bruk av militære styrker til å beskytte statens eksistens og bruk av de samme styrkene til å beskytte eksistensen til

enkeltmennesker og samfunn, selv om trusselen mot disse ikke ville true hele den norske staten. Disse og mange andre argumenter har ført til at mange forskere har begynt å definere sikkerhet som noe mye bredere enn de tradisjonelle sikkerhetsteorier.

Jeg har i denne oppgaven valgt å ta frem teorien om statssikkerhet fordi denne teorien baserer seg på at de militære er et verktøy for staten i det å opprettholde sikkerhet for staten. Den tradisjonelle sikkerhetsteorien tar kun hensyn til sikkerhet mellom stater og anerkjenner ikke at det kan finnes andre sikkerhetsaktører. Derfor er det interessant i denne sammenheng å se på en militær funksjon som CIMIC og hvordan denne kan forklares ut fra de forskjellige sikkerhetsteorier.

Menneskelig sikkerhet

Under den kalde krigen dreide sikkerhetsdebatten seg nesten utelukkende om sikkerhet for staten hvor bruk av militære maktmidler var det viktigste verktøyet for staten. Etter den kalde krigens slutt har denne debatten blitt utvidet til også å gjelde økonomi, miljø og ikke minst det enkelte menneske, altså menneskelig sikkerhet som kan forklares ut fra de liberalistiske prinsipper.

Mens realistene fokuserer på sikkerhet for nasjonalstaten, fokuserer de liberalistiske sikkerhetsteorier på individet sin frihet, eller i det minste anerkjenner at individet har en sentral rolle i samfunnet. I dette ligger det at statssikkerhet ikke alltid innebærer at individet og samfunnet opplever sikkerhet. Med andre ord, statens eksistens kan være sikker, men ikke nødvendigvis deler av staten sin befolkning. Staten spiller fortsatt hovedrollen i den liberale forståelsen av universell politikk, men har som hovedoppgave å sørge for at det eksisterer et juridisk rammeverk rundt innbyggerne sin innsatts til å skape en større velferd. Demokratier er ofte framstilt som resultatet av liberalistiske idéer, og spiller en viktig rolle i sikkerhetsbildet. Liberalistisk tenkning fokuserer på samarbeid og felles interesser mellom stater og danner derfor et grunnlag for allianser (Hough 2008). Menneskelig sikkerhet (Human Security) er en viktig utvikling av en slik liberalistisk tilnærming til de forskjellige sikkerhetsperspektivene, både på individ- og samfunnsnivået. Begrepet menneskelig sikkerhet ble internasjonalt anerkjent (selv om det ikke var nytt – jamfør Jeremy Bentham, osv.) gjennom rapporten ”Human Development Report”, utgitt av UNDP i

¹⁹1994. I denne rapporten blir menneskelig sikkerhet definert som frihet fra frykt, frihet fra nød ("Freedom from fear, freedom from want") (ibid). Sikkerhetsteorien er basert på fire karakteristikk, nemlig at den er universell, den er avhengig av flere aktører, større forutsigelse for å hindre usikkerhet og fokusert på mennesker. Videre så identifiserer rapporten at økonomi, mat, helse, miljøvern (i betydningen menneskelig forurensning), sikkerhet for det enkelte menneske, samfunn (i betydningen identitet og kultur) og politisk sikkerhet (eksempelvis demokrati) bidrar til å bevare sikkerhet (Hoogensen og Rottem, 2004:157). Debatten innenfor menneskelig sikkerhet er ganske omfattende og det er ikke en del av oppgaven å ta den opp her. Hovedpoenget er at fokuset er rettet mot behovene til individer og samfunn, og mindre mot staten sitt behov. Det er noe som vanligvis ikke er tenkt som en av de militære sin oppgave.

Tar vi utgangspunkt i at sikkerhet er viktig for flere aktører enn bare staten, altså at flere aktører enn staten bidrar til sikkerhet, betyr det at de militære må samarbeide med de andre aktørene for å skape sikkerhet. I denne sammenheng vil jeg argumentere for at CIMIC er den militære funksjonen som kan ha som oppgave å gjennomføre et slikt samarbeid.

En kritikk av det utvidete sikkerhetsbegrepet kommer fra Stephen M. Walt (1991:213). Han mener at det *kan* være et argument at andre farer enn de militære eller andre statlige instanser kan påvirke eller true stater og individer (slik som fattigdom, AIDS, miljøforurensning, narkotikamisbruk, osv). Selv om en slik definisjon (altså ikke militære aktører) kan være samfunnsmessig viktig, risikerer man like vel å utvide (og utvanne) sikkerhetsbegrepet så mye at det blir u håndterlig og vanskelig å finne løsninger på sikkerhetsmessige problemer. Et eksempel på slik utvanning kan være at farer som uorganisert kriminalitet alltid har eksistert i samfunnet. Walt argumenterer med at en slik oppfatning vil ta fokuset bort fra det som er viktig med sikkerhetsstudier, nemlig bruk av militær makt og forberedelser for nye kriger (eller å unngå dette) (ibid).

Vi ser ut fra teorien om menneskelig sikkerhet at de militære er en viktig faktor, men da brukt under andre forutsetninger enn for statlig sikkerhet. Jeg vil argumentere for at militære operasjoner må ta hensyn til den sivile situasjonen på bakken. Derfor må det innenfor den militære organisasjonen være funksjoner som kan ivareta dette på en god måte. Fordi militære operasjoner er komplekse (samordning av mange forskjellige systemer og mye kompleks teknologi) kreves det mye spesiell

---

19 UNDP; United Nations Development Program - Human Development Report 1994: New Dimensions of Human Security. New York, United Nations Development Programme

ekspertise. Ekspertise som blir ivaretatt av mye spesialutdannelse og trening. Slik vil det også være for den/de funksjoner som skal ivareta menneskelig sikkerhet på stridsfeltet.

Dagens sikkerhetsperspektiver og tilnærmingene til disse er vesentlig annerledes enn det de var for noen tiår siden. Stridsfeltet har blitt mye mer komplekst og en militær leder må nå ta hensyn til langt flere faktorer enn hva han måtte gjøre tidligere. Det internasjonale samfunnet forventer at en militær kampanje også skal ta hensyn til sikkerheten til andre aktører enn de militære, for eksempel den sivile befolkningen. Det betyr at dette hensynet er viktige forutsetninger for om en militær leder skal kunne løse sine oppdrag. Jeg vil derfor i fortsettelsen se på utviklingen av de militære sin rolle som en sikkerhetsaktør.

3.2 Utvikling av militær makt og de militære sin rolle som en sikkerhetsaktør

Etter å ha sett på noen teorier om sikkerhet vil jeg nå se på bruken av militær makt for å skape sikkerhet og hvordan den har utviklet seg i vår tid. Det militære har alltid vært en sikkerhetsaktør, og kommer fortsatt til å ha den rollen. Men stridsfeltet har blitt mer kompleks med flere sikkerhetsaktører. Derfor har bruk av militær makt endret seg, særlig i det 21. århundret. Vi har sett endringer allerede siden slutten av den Kalde Krigen, bl.a. under krigene på Balkan. Tidligere kriger var statsbasert hvor man stilte opp egne soldater mot fiendtlige soldater eller egen militær teknologi opp mot motpartens teknologi.

Hensikten med militær makt er å nå et mål ved å påtvinge ens opponent sin egen vilje (Smith 2005). Eller med andre ord å vinne over fienden. Hva man vinner kan være forskjellig avhengig av hva som var målet med å bruke militær makt. For å vinne må man altså legge opp en strategi for dette. Strategien avhenger igjen av hva man vil oppnå og hvordan man tror motstanderen vil motsette seg vår vilje. Strategier har opp gjennom århundrene forandret seg i takt med hvordan samfunnet har forandret seg.

Peter Paret (1992) viser til en dannelse av en statsorientert militær strategi når han hevder at utviklingen av militærvesenet henger sammen med utvikling av statsstyringen i Europa i det 18. og 19 århundre. Utviklingen av militær makt og innføring av militære styrker førte til stabile regjeringer. Han sier videre at det var fem viktige faktorer for utviklingen av den sentraliserte staten. Det var utvikling av væpnede styrker og hvordan disse kjempet (militær taktikk), utviklingen av militær teknologi og hvordan den påvirket økonomien, herunder bruk og fordeling av

ressurser, institusjonalisering av kommandoføring og koordinering av politisk og militær lederskap og til slutt den sosiale rollen til den militære eliten (Paret 1992:11). Kongen eller fyrsten betalte for militære styrker og hadde derfor kontroll over disse. Etter hvert som det ble innført verneplikt både i Frankrike og i Preussen, ble også folket, sammen med lokale politiske ledere, involvert i styret av de militære styrker.

I 1820-årene definerte Carl von Clausewitz (Paret 1992:19) forholdet mellom politisk og militær makt og han lanserte sin tese om at ...*krigen er intet annet enn en fortsettelse av de politiske forbindelsene iblandet andre midler....* Med andre ord at hensikten med krig var rent politisk. Valget av militære mål, nivå og intensitet i bruk av makt for å nå disse, behandling av krigsfanger og sivile, alt hadde en politisk implikasjon og måtte, hvis mulig, bli bestemt ikke bare på militært nivå, men også på politisk. I denne sammenhengen ble det militære ikke bare statens verktøy, men ble i realiteten staten på slagmarken (Kaldor 2007). Denne tilnærmingen var relevant opp gjennom den europeiske historien frem til og med den Andre Verdenskrig.

Etter den Andre Verdenskrig fikk man en annen form for ”krigføring” hvor hovedspillerne, stormaktene USA og Sovjetunionen, ikke møtte hverandre på slagmarken. Krigen var nå basert på trusler, men var fortsatt en statsorientert militær strategi hvor truslene besto av masse teknologi og store militære formasjoner. Derfor har den Kalde Krigen hatt vesentlig påvirkning på hvordan militær strategi fortsatt tenkes i dag. Selv om den kalles den kalde *krigen*, var den aldri noen krig slik som de fleste definerer krig²⁰. Den hadde like vel svært mange av de kjennetegn som man tradisjonelt har forbundet med krig, eller kan man si *forberedelser* til en krig (ibid).

Den Kalde Krigen var aldri en militær hendelse, heller ikke diktert av de militære. Den var mest av alt en politisk og ideologisk konflikt, definert av politikere og diplomater og støttet av militære styrker sin tilstedeværelsen. Hensikten med de militære aktivitetene i denne sammenheng var å sette opponenten under så stort press at dens vilje vil bukke under eller bli forandret (ibid). Sovjetunionen og USA med sine respektive allierte (Warsavapakten og NATO) var i en endeløs konfrontasjon gjennom hele perioden. I tillegg til den militære konfrontasjonen var den Kalde Krigen på samme tid både en politisk og en ideologisk konfrontasjon, hvor partene prøvde å påvirke den andre siden og deres innbyggere (Smith 2006: 184). Alliansene ble utvidet, store summer ble brukt på å utvikle nye våpensystemer og store militære øvelser ble gjennomført for å demonstrere handlekraftige og troverdige allianser. Etter hvert som kommunikasjonene forbedret seg, klarte de vestlige statene å vise folket i

---

²⁰ Krig; se definisjoner, vedlegg A.

øst den store forskjellen i velferd og utviklingsmuligheter. De militære styrkene holdt konfrontasjonsnivået på et mer eller mindre stabilt nivå og unnlot samtidig å angripe, men var like vel klare for den totale krigen, hvis det skulle bli nødvendig. Resultatet ble at de vestlige allierte, som klarte å opprettholde sine militære kapasiteter samtidig som de klarte å opprettholde sin velstand, til slutt vant konfrontasjonen med diplomatiske og politiske midler. De klarte å endre holdningene til menneskene i den østlige alliansen og vant derfor ”clash of wills” (ibid).

Siden den Kalde Krigen sluttet har krigens natur og målsetning forandret seg, på samme måten som samfunnet har forandret seg (Coker 1998). Det som kjennetegner de største endringene i samfunnet er i følge Coker at staten har fått mye mindre betydning for det enkelte menneske. Sosialismen er skiftet ut med individualisme. Samfunnet har blitt privatisert og konkurranseutsatt, og markedsøkonomien råder. På samme måten har ”krigen” forandret seg. Christopher Coker hevder at dagens generaler ikke vil innrømme at ”krigens sanne natur” iht Clausewitz har endret seg fra å være en totalitær industriell krig til å være ”konkurranseutsatt” (ibid). Mens ”moderne” kriger foregikk mellom forskjellige stater så er det i postmoderne kriger mange forskjellige ikke-statlige aktører (Baylis 2010:63). Det som tidligere var ansvaret til stater sine militære styrker har nå i en viss grad blitt ”overført” til private aktører. Slike aktører kan være geriljastyrker, kriminelle gjenger, leiesoldater, klan-baserte irregulære styrker, paramilitære grupper satt opp av lokale krigsherrer, internasjonale fredskjempere, nasjonale armeer og internasjonale terroristorganisasjoner. Slike aktører ønsker sjelden å kjempe en ”avgjørende” strid. I stedet ønsker de ofte å kjempe asymmetrisk²¹ (ibid).

Det som kjennetegner de fleste konfrontasjoner og konflikter de siste 20 årene er kompleksiteten i de forskjellige scenarioer (Smith 2006:xii). Her kan nevnes fredsopprettende operasjoner, fredsbevarende operasjoner, terrorisme, spredning av masseødeleggelsesvåpen, kontroll av massebevegelser av mennesker, miljøvern, beskyttelse av knappe naturressurser, osv. Det finnes flere eksempler, men felles for de alle er at militære styrker er helt eller delvis en del av løsningen på problemet, noe som militære styrker i utgangspunktet ikke var ment å løse. Rupert Smith kaller en slik endring i militære strategier for krig blant menneskene (war amongst the people), en krig hvor politisk og militær utvikling går hånd i hånd.

---

²¹ Asymmetrisk krigføring; se vedlegg A.

Smith (2006:397) hevder at løsningen på dagens konflikter er å ha sjefer på alle nivå (strategisk, operasjonelt og taktisk²²) som klarer å kombinere både politiske, økonomiske og militære handlinger og ressurser. Videre understreker han at det *ikke* er folket som er fienden, men at fienden befinner seg *blant* folket og at hensikten med enhver bruk av makt, det være seg militær eller annen, er å differensiere mellom fienden og folket. Og da gjelder det å klare og vinne folket over på sin egen side. Dette krever at når man på strategisk nivå starter med å planlegge en kampanje, må man ikke bare ha den militære, men også den *politiske slutttilstanden* i tankene. Det er altså ikke bare den militære operasjonen som må planlegges, men også organiseringen *etter* at kamphandlingene har stoppet.

I Norge har vi i mange år hatt det viktige begrepet *totalforsvaret*. Totalforsvarskonseptet ble utviklet i tiden etter den Andre Verdenskrig og hadde som primær hensikt å gi sivil støtte til Forsvaret i krise og krig (FD 2012a:52). Alle de ordninger som over tid ble etablert innenfor totalforsvaret har etter hvert blitt svært viktig for å ta vare på norsk stats- og samfunnsikkerhet²³. I de senere årene har totalforsvarskonseptet blitt utvidet og modernisert. I dag legger man større vekt på *gjensidig støtte* og samarbeid mellom Forsvaret og det sivile samfunn. Dette gjelder i hele krisespekteret fra fred til krise og til væpnet konflikt (ibid). I 2010 ble det lagt frem en rapport, som for det første viste at alle de sivil-militære samarbeidsformer som var gjeldende under den Kalde Krigen, fortsatt var gjeldende (FD 2012a:53). For det andre ble det avdekket en rekke svakheter innenfor det sivile samfunnet sin beredskap for å støtte Forsvaret ved kriser og væpnet konflikt. Svakheterne gikk på mangler ved Forsvarets sin overtakelse av ledelsen av enkelte sivile aktører som bidrar til totalforsvaret ved kriser og væpnet konflikt, behov og roller ved krigsutflytting og evakuering av den sivile befolkningen, samt samordningsfora og krisehånderingsorganer innen totalforsvaret. Selv om prinsippet for sivil støtte til Forsvaret i dag er basert på kommersielle ordninger, vil det ved langvarige kriser og/eller væpnet konflikt være nødvendig å sette i verk beredskapslovgivningen. Forsvaret må derfor samarbeide med sivile aktører for å utvikle rutiner for en slik støtte, både ved bruk i et kommersielt samarbeid og et samarbeid i beredskapssituasjoner (ibid).

I dagens samfunn ser vi at et samarbeid mellom militære og sivile instanser er viktig og nødvendig for at de militære skal få gjennomført sine operasjoner. Dette for

---

²² Operasjonsnivåer; se vedlegg A.

²³ Statssikkerhet og samfunnsikkerhet; se vedlegg A.

å komme fram til en politisk slutttilstand som vil skape fred og stabilitet for de menneskene som skal leve i det berørte området etter at konflikten er over. Videre ser vi at sivil-militært samarbeid er en *forutsetning* for det norske totalforsvarskonseptet. Dette er et konsept som har utviklet seg over mange år, like gjeldende i dag som under den Kalde Krigen. For at militære ledere skal kunne skaffe seg gode nok kunnskaper som danner grunnlag for et god samarbeid med sivile organisasjoner og myndigheter, kan de benytte seg av CIMIC operatører og liaisonoffiserer. Jeg vil derfor i neste del av oppgaven se nærmere på hva CIMIC er.

3.3 CIMIC, døråpneren til det sivile samfunn

For bedre å forstå hva sivil-militært samarbeid (Civil-military co-operation – CIMIC) er for noe, vil jeg her gå nærmere inn på hva de forskjellige doktrinene og fagbøkene sier om CIMIC. NATOs nye Coalition Operations Handbook (NATO 2012:12-1) sier at hensikten med CIMIC er å etablere og vedlikeholde et fullstendig samarbeid mellom de militære styrkene og den sivile befolkningen og sivile institusjoner. Dette for å støtte den militære sjefen sitt oppdrag innenfor et militært operasjonsområde. Et slikt samarbeid blir oppnådd gjennom aktiviteter innenfor sivil-militær liaison, koordinering av støtte til de militære styrkene fra det sivile samfunnet og støtte til det sivile fra de militære (ibid). CIMIC blir definert som:

”The coordination and cooperation, in support of the mission, between the NATO Commander and civil actors, including national population and local authorities, as well as international, national and non-governmental organisations and agencies” (NATO 2013:2-1).

CIMIC-arbeidet blir organisert forskjellig, avhengig av nivå og nasjon. I Norge ledes dette arbeidet av en CIMIC fagseksjon i det nasjonale operative hovedkvarteret (FOH²⁴). Størrelse og arbeidsoppgaver avhenger av behovet for sivil-militært samarbeid i det aktuelle operasjonsområdet (Forsvarets stabsskole 2007:141). Det er vanlig at fagseksjonen deles inn i arbeidsområder som planlegging, operasjoner og liaison. Befalingsmenn og –kvinner som jobber med liaison kan bli sendt for å holde kontakt (møter, koordinering, osv) med sivile myndigheter, sivile organisasjoner og andre sivile instanser i det militære operasjonsområdet. CIMIC-seksjonen har som arbeidsoppgaver: samvirke (liaison) med sivile aktører på ulike nivå, deltakelse i felles planlegging med sivile aktører på operasjonelt og strategisk nivå (både før og under en

---

²⁴ FOH; Forsvarets Operative Hovedkvarter, leder alle norske operative militære styrker, både internasjonalt og nasjonalt. Ligger ved Reitan, øst for Bodø.

operasjon), kontinuerlig vurdering av den sivile situasjonen i operasjonsområdet, utdanning for, og støtte til alle militære enheter innenfor det sivil-militære samarbeidet, og en gradvis overføring av ansvar til relevante sivile aktører i operasjonsområdet. Alt samarbeid og koordinering skjer i forhold til andre relevante deler av den operative staben (Forsvarets stabsskole 2007:142).

Når CIMIC blir gjennomført, er to viktige hovedprinsipper *ledelse* og *relasjoner* i operasjonsområdet. Militær ledelse av CIMIC kan igjen deles inn i tre prinsipper: *oppdraget først*, *sjefens personlige engasjement* og *koordinering av CIMIC innsatser* og *prioritering av ressurser* (ibid).

Prinsippet om *oppdraget først* er basert på at det militære oppdraget alltid er det primære. En ambisjon om å skape gode relasjoner mellom de militære styrkene og forskjellige sivile aktører må ikke sette det militære oppdraget i fare med at militære ressurser blir forbrukt eller tidsforbruket øker (ibid).

For å gjennomføre CIMIC på en effektiv måte er det viktig at den militære *sjefen engasjerer seg personlig* og *koordinerer CIMIC innsatsen* med øvrige innsatser i det militære operasjonsområdet. Derfor bør CIMIC innarbeides i den øvrige militære planleggingen og samordnes med andre innsatser, både oppover, sideveis og nedover i organisasjonen (ibid).

I prinsippet om *prioritering av ressurser* gjøres det en nøye vurdering av hvor store militære ressurser som kan brukes til sivile formål. Her er det to faktorer som er viktig. For det første kan det ikke brukes mer militære ressurser enn at den militære sjefen kan løse sitt primære oppdrag (se prinsippet om *oppdraget først*). For det andre må det være en avveining av hvor store militære ressurser som kan bindes opp i sivile formål mot mulige fremtidige behov. Erfaringer har vist at det å fjerne militær støtte til den sivile befolkningen, uten at noen andre overtar forpliktelsen, kan være svært skadelig for relasjonene mellom de militære styrkene og befolkningen. Ressurser som brukes på CIMIC gjør ofte best nytte når de konsentreres på noen få prioriterte områder.

Det andre hovedprinsippet var sivil-militære relasjoner. Herunder opereres det med seks prinsipper; *kulturforståelse*, *felles mål*, *delt ansvar*, *konsensus*, *transparens* og *kommunikasjon*.

Prinsippet om *kulturforståelse* dreier seg om innsikt i og forståelse for sivilbefolkningens historie, tradisjoner og livsstil. Her må det understrekes viktigheten av å ha innsikt i kulturen til alle sivile organisasjoner (statlige og ikke statlige, internasjonale, humanitære- og utviklingsorganisasjoner) som er tilstede i eller har

tilknytning til det militære operasjonsområdet. CIMIC skal bidra til at den øvrige militære organisasjonen får større forståelse og kunnskap om alle relevante sivile forhold (FSTS 2007:143).

Felles mål er et prinsipp som handler om at politiske og militære myndigheter samt befolkningen i området bør ha en sammenfallende målsetning eller en felles slutttilstand. Og selv om de kortsiktige målene kan variere, er det viktig å vurdere om også disse kan være felles. En slik vurdering krever fortløpende og tett dialog mellom den militære sjefen (CIMIC) og alle de sivile aktørene som har påvirkning i det militære operasjonsområdet (ibid).

Prinsippet om *delt ansvar* handler om at ansvaret må deles mellom den militære styrken og de sivile organisasjonene. En slik ansvarsdeling kan gjøres i forbindelse med den løpende vurderingen av målsetningene. CIMIC fagseksjonen er ansvarlig for de forberedelser som må gjøres for at ansvar skal kunne overføres til sivile aktører etter hvert som operasjonen gjennomføres (ibid).

Konsensus er et prinsipp som går ut på at det er tillit og gjensidig respekt mellom den militære styrken og de sivile aktørene. De militære vil svært ofte ha maktmidler og kapasitet til å tvinge igjennom sin vilje med tvang. Men svært ofte vil ikke det tjene sin hensikt og vil ikke føre frem til operasjonens målsetning. Da er det langt mer hensiktsmessig at alle parter er enig om de midler og effekter som fører frem mot den planlagte slutttilstanden for operasjonen. Derfor er det viktig for de militære å gjøre en innsats for å skape og opprettholde gode relasjoner til de andre aktørene (ibid).

Prinsippet om *transparens* betyr at dialogen og relasjonen mellom de sivile og de militære aktørene må være mest mulig åpen. Dette er ofte en utfordring for militære organisasjoner, som tradisjonelt har en lukket kultur, samt hensynet til operasjonssikkerheten som gjør at de ikke kan dele all sin informasjon med andre. CIMIC-personell er en verdifull ressurs for innhenting av informasjon. Informasjonen som kommer inn via dette personellet må imidlertid ses som et biprodukt av CIMIC-arbeidet. CIMIC operatører som av de sivile blir oppfattet som etterretningspersonell, kan miste all tillit som er bygd opp, som igjen er helt nødvendig for å oppnå effektiv sivil-militært samarbeid (ibid).

Det siste prinsippet for sivil-militære relasjoner er *kommunikasjon*. Kulturelle ulikheter, særlig når det gjelder organisasjonskultur, samt historie og språk, kan hindre god kommunikasjon. I det militære hovedkvarteret er det CIMIC fagseksjonen som

har ansvaret for å legge forholdene til rette for god kommunikasjon med alle sivile aktører (FSTS 2007:144).

Selv om prinsippene for bruk av CIMIC alltid vil være de samme, vil den praktiske bruken og graden av CIMIC involvering være forskjellig, avhengig av om det er høyintensitetsoperasjoner, stabiliseringsoperasjoner²⁵ eller militær støtte til naturkatastrofer. En forskjell kan være at det tradisjonelt har vært større CIMIC involvering ved de to siste (NATO 2012:2-2).

Det er viktig å merke seg at CIMIC skal brukes ved alle typer NATO operasjoner, både artikkel 5 (kollektivt forsvar) og ikke artikkel 5 operasjoner (NATO 2012:2-1). Alle militære sjefer må ta inn over seg politiske, sosiale, økonomiske, kulturelle, miljømessige og humanitære faktorer når militære operasjoner planlegges. Årsaken til dette er at det alltid er en stor mengde med sivile aktører tilstede i et militært operasjonsområde. Og disse aktørene har sine egne mandat, målsetninger, metoder, prinsipper, struktur, roller og perspektiver som vil kunne innvirke på de militære sine aktiviteter (ibid).

Den forrige CIMIC doktrinen til NATO (NATO 2003:3-4) sier om artikkel 5, kollektive forsvarsoperasjoner at selv om NATO setter inn allierte styrker i et av sine medlemsland, så forventer de at vertslandet selv stiller med en viss CIMIC kapasitet og at støtte til det sivile samfunnet vil bli et ansvar for vertsnasjonen. Samtidig vil egne avtaler også dekke støtten til de allierte militære styrker. Militære sjefer har ekstra store forpliktelser til den sivile befolkningen, slik som å følge folkeretten, ikke drepe eller skade uskyldige, unngå å ødelegge livsviktig infrastruktur, osv. Dette vil kreve en robust CIMIC kapasitet fordi situasjonen veldig raskt kan endres. (Mye raskere enn fredsstøttene operasjoner.) Selv om folk blir redde og flykter i alle typer operasjoner, må det tas spesielle hensyn i høyintensitetsoperasjoner (NATO 2003:3-5). Grunnen er at flyktninger her er mer utsatt for fare (striden endrer seg raskere) samt at flyktningestrømmer kan komme i veien for fremrykkende soldater og militære stridskjøretøy. CIMIC har en viktig oppgave med å holde oversikt over og legge til rette for flyktninger.

I fredsstøttene operasjoner har man erfaringsmessig sett mange sivile hjelpeorganisasjoner tilstede i de militære operasjonsområdene. I høyintensitetsoperasjoner derimot, vil det ofte være for farlig for ubevæpnede og ubeskyttede sivile mennesker å oppholde seg der hvor de militære opererer (ibid). I tillegg vil det ofte være forbudt for alle unntatt militære stridskjøretøy å kjøre inn i slike områder. Derfor

---

²⁵ Stabiliseringsoperasjoner; se vedlegg A.

kan militære sjefer bli anmodet fra det internasjonale samfunnet å støtte den sivile befolkningen inntil sivile hjelpeorganisasjoner kan komme til. Av den grunn må støtte til den sivile befolkningen være en del av den militære planprosessen. Igjen er det CIMIC utdannede offiserer som er best skikket til å gjennomføre en slik planlegging.

CIMIC doktrinen beskriver en del oppdrag som bør gis til CIMIC planleggere før, under og etter stridsoperasjonene (ibid). *Før operasjonene starter* må CIMIC ta høyde for at det kan bli store mengder av sivile som flytter *ut* av potensielle farlige områder, samtidig som store mengder militære styrker er på vei inn i området. Dette kan for eksempel føre til at veiene i området blir overfylt av både militære og sivile kjøretøy.

Når *operasjonen har startet* vil CIMIC få mange oppdrag. Det kan være å samarbeide med sivile myndigheter og organisasjoner om koordinering av planer for evakuering av den sivile befolkningen hvis nødvendig, samarbeide og koordinere med sivilforsvaret og deres aktiviteter, bidra med humanitær bistand og koordinere planlegging samt organisere mottak av flyktninger sammen med ledende sivile flyktningeorganisasjoner. Videre kan det være å koordinere og assistere med reparasjon av kritisk infrastruktur som er ødelagt av krigshandlinger, assistere med forhandlinger med vertsnasjonen sine sivile myndigheter hva gjelder materiell, fasiliteter og ulike typer service til de utenlandske militære styrkene (Forsvarets stabsskole 2012), komme med forslag til målanalyse for å unngå tap og skader på sivile og sivil infrastruktur og til slutt planlegge for den stabilisende fasen etter at krigshandlingene er avsluttet.

Etter at operasjonene er avsluttet og tilbakeføringen til normalsituasjonen har startet (noe som kan ta lang tid) skal CIMIC samarbeide med sivile myndigheter om innrykk av sivile hjelpe- og utviklingsorganisasjoner (NATO 2003:3-6). Videre må sivilt politi støttes for å etablere primær sikkerhet, ro og orden. De militære styrkene kan også bli nødt til å koordinere og/eller støtte sivile organisasjoner som skal gjenoppbygge livsviktig infrastruktur som har blitt ødelagt av de militære operasjonene, slik som forsyninger av rent vann og elektrisk strøm.

CIMIC doktrinen sier at en god utdanning og trening er en *forutsetning* for en effektiv utførelse av CIMIC stabsarbeid og CIMIC aktiviteter. Videre sier den at slik trening bør gjennomføres sammen med sivile aktører for å få en felles forståelse av hverandres kapasiteter, begrensninger, systemer, arbeidsoppgaver og kultur. Doktrinen har delt inn treningen i seks forskjellige kategorier (NATO 2013:5-2).

Den første kategorien går på grunnleggende *individuell trening*. CIMIC personell må ha gode kunnskaper innenfor det engelske språket (som er felles språk innen NATO), forhandlinger, samt planlegging og gjennomføring av møter. Videre må CIMIC personell ha gode ferdigheter i å jobbe med tolker, være proaktiv og kunne gi råd og støtte til både sivile og militære aktører, ha kompetanse innenfor gender og kulturforståelse, inneha forståelse og kunnskaper om media, vise gode lederegenskaper og god lagånd (team interaction), vise fleksibilitet og logisk tenkning under press, god fysisk og mental militær trening og være i stand til operere i områder med små ressurser. CIMIC personell må være diplomatisk, transparent og ha et åpent sinn, vise pålitelighet og troverdighet og jobbe i henhold til god militær skikk og bruk.

Den andre kategorien er utdanning og trening for *stabsoffiserer* som jobber på de forskjellige stabsnivåene sammen med andre fagfunksjoner (NATO 2013:5-3). Alle CIMIC stabsoffiserer må ha en inngående forståelse for NATO sin plan- og beslutningsprosess (PBP) (Operational Level Planning Process – OLPP) med spesiell fokus på CIMIC sitt bidrag til denne planprosessen. Videre må de ha engelske språkkunnskaper, kunnskaper om NATO sine stabsprosedyrer, være i stand til å samle, selektere og vurdere informasjon, samt forstå de politiske implikasjonene som militære aksjoner kan ha.

Den tredje kategorien er CIMIC *jobbspesifikk trening*. Spesielle stillinger fordrer spesifikk trening. For slik trening anbefaler doktrinen noen profesjonelle kvalifikasjoner (NATO 2013:5-3) som går på evnen til å initiere kritiske CIMIC vurderinger og ikke minst CIMIC felt-ekspertise.

Den fjerde kategorien er *misjonsspesifikk* utdanning og trening (NATO 2013:5-4). Med tanke på de trusler og utfordringer som finnes for dagens NATO operasjoner er trening og utdanning, interoperabilitet²⁶ og sivil-militære relasjoner noen nøkkelområder når det gjelder alliansen sitt sivil-militære samarbeid. Derfor er det viktig at slikt personell blir selektert basert på alder, grad, militære egenskaper, CIMIC-erfaringer og modenhet. All misjonsspesifikk trening må være integrert med respektive sivile aktører. Doktrinen sier at de kvalifikasjoner og ferdigheter som bør trenes er kunnskaper om misjonen (mandat, sjefens intensjon, planer, ordrer, osv) og kunnskaper om den sivile situasjonen i et operasjonsområde.

Trening av *funksjonelle eksperter* (ibid) er den femte kategorien. Denne gruppen med eksperter blir deployert for sine spesielle fagkunnskaper. I tillegg må de

---

²⁶ Interoperabilitet, se vedlegg A.

ha gått igjennom grunnleggende militær trening, samt en grunnleggende CIMIC trening.

Den sjettede og siste kategorien er *Sivil-militær liaison-trening* (ibid). Dette er en gruppe eksperter som krever spesielle ferdigheter og teknikker innenfor forhandlinger, mekling, intervjuer, kommunikasjonsteori og –praksis. Disse ferdighetene vil være misjonsspesifikk.

I teoridelen har jeg vist at den militære strategien for bruk av militære styrker har endret seg opp gjennom historien. Tidligere ble militære operasjoner gjennomført ved at armeer ble oppmarsjert mot hverandre og det eneste en militær sjef behøvde å bry seg om var hvordan fienden ville påvirke hans operasjoner. Nåtidens militære operasjoner er langt mer komplekse. De militære må i dag ta hensyn til mange flere aktører på stridsfeltet enn fienden. Og det kan hende at ”fienden” ikke en gang er militære styrker i uniform. På samme måten har sikkerhetsteoriene utviklet seg. Fra fokus på statlig sikkerhet under den kalde krigen til teorier rundt det utvidete sikkerhetsbegrepet og menneskelig sikkerhet, som mange forskere støtter sine teorier på i dag. Dette danner nå grunnlaget for min diskusjon rundt bruken av det militære fagfeltet CIMIC i en høyintensitetskonflikt.

3.4 Kontekst

Det norske Forsvaret skal kunne bidra til nasjonalt forsvar i fred, kris og væpnet konflikt, enten i en støttende eller en ledende rolle (FSTS 2007:7). Det står i Regjeringens proposisjon til stortinget om det norske Forsvaret:

”Forsvaret skal alene og sammen med allierte ivareta norsk suverenitet, norske rettigheter, interesser og verdier. Gjennom evne til tilpasset og relevant respons i hele konfliktspekteret skal Forsvaret utgjøre en krigsforebyggende terskel som sikrer Norges sikkerhet og handlefrihet mot politisk, militært og andre former for press.” (FD 2012:12)

Jeg vil diskutere den delen av væpnet konflikt som man kan kalle høyintensitetsoperasjoner. FFOD definerer høyintensitetskonflikt som militære operasjoner i en konflikt der staters eksistens står på spill, og hvor hele samfunnet må innrette seg mot krig. En slik konflikt vil være kjennetegnet av at konvensjonelle militære styrker står mot hverandre, og metodene vil være deretter. De to verdenskrigene i forrige århundre var høyintensitetskonflikter. (Forsvaret 2007:27)²⁷. Høyintensitetsoperasjoner vil være militære operasjoner som gjennomføres med væpnet innsats, med andre ord

---

²⁷ Se også oversikt over begreper, vedlegg A.

operasjoner med et stort innslag av kinetiske virkemidler. Slike operasjoner skjer i både høyintensitetskonflikter og i lavintensitetskonflikter (Gjørsv forthcoming). I en nasjonal kontekst er det mer sannsynlig at det vil være mest aktuelt i en høyintensitetskonflikt.

I en høyintensitetskonflikt kan man se for seg at en annen stat gjennomfører et militært angrep på Norge i den hensikt å ta kontroll over hele eller deler av landet. Uten å beskrive i detalj hvordan Forsvaret tenker seg at dette kan foregå, kan jeg grovt beskrive et tenkt hendelsesforløp. Enhver konflikt kan starte med et krav fra den andre staten. Det kan være landområder på fastlandet, havområder med rike fiskeri- og/eller mineralressurser eller øyer som Bjørnøya, Jan Mayen og/eller Svalbard. Hvis krisen *ikke* blir løst med diplomatiske midler kan det komme til bruk av militær makt fra den aggressive staten. En slik konfrontasjon kan starte med mindre aksjoner (terror/sabotasje) mot viktige personer eller infrastruktur for å ta ut sivilt eller militær lederskap, eller viktig nasjonal kommunikasjonsinfrastruktur. Alt i den hensikt å desimere det nasjonale forsvaret av Norge (Børresen 2005:kapittel 10 og 13). Etter forholdsvis kort tid vil det norske Forsvaret være ”mobilisert” og være klar til å møte den fiendtlige trusselen som da etter hvert vil materialisere seg. Etter en hvis tid med de innledende fiendtlige aksjoner vil den fiendtlige staten sine militære styrker komme inn på norsk territorium. Norske styrker vil prøve å stoppe disse og eventuelt ta tilbake de landområdene som da vil være invadert. De områdene hvor norske styrker slåss mot en annen stats militære styrker vil være definert som krigsskueplass²⁸ og være under militært herredømme. Dette er hva man tradisjonelt kaller for krig og krigføring.

På en krigsskueplass er det alltid flere tilstede enn de soldatene som slåss, nemlig den sivile befolkningen. Dette blir ikke så ofte diskutert i militær sammenheng. Selv om ikke Norge er tett befolket, sammenlignet med andre land, så bor det mennesker over hele landet. I tillegg vil en militær konfrontasjon i Norge dreie seg om viktig infrastruktur og befolkningssentra (Børresen 2005). De sivile er svært ofte den uskyldige part som lider mest i krig. Man kan vanskelig se for seg at en krig i Norge vil bli noe annerledes. Og selv om sivile er beskyttet i krig av et internasjonalt lovverk (IHL), vil det alltid være noen som er på feil sted til feil tid og blir offer for den militære våpenbruken. De sivile myndighetene har ansvaret for den sivile befolkningen, selv i krig. Men det kan være svært vanskelig å utøve denne myndigheten. Derfor er det her veldig viktig at det er en god kommunikasjon mellom

---

²⁸ Krigsskueplass; se vedlegg A.

de sivile og de militære myndighetene i et militært operasjonsområde, både for å opprettholde lov og orden, men også for å unngå sivile tap.

4. DISKUSJON OM BRUK AV CIMIC I HØYINTENSITETSOPERASJONER

Jeg vil nå se på i hvilken grad den militære fagfunksjonen CIMIC er relevant i en høyintensitetskonflikt i Norge på taktisk nivå, hvor hensikten er å danne et terskelforsvar mot ethvert militært angrep mot Norge. Jeg vil starte analysen med å kort se på en militær operasjon som ble gjennomført i Afghanistan i 2007 hvor mangelen på bruk av CIMIC fikk, etter min mening, store konsekvenser for resultatet av operasjonen. Deretter vil jeg se på behovet for CIMIC i høyintensitetsoperasjoner ved å ta for meg temaer som sivile myndigheter og organisasjoner sine behov for å samarbeide med militære avdelinger, behov for CIMIC i høyintensitetsoperasjoner, hvordan CIMIC bør organiseres og hva slags utdanning eller trening som CIMIC personell bør ha. Innenfor disse temaene har jeg sett på hva faglitteraturen beskriver og sammenlignet dette med de intervjuer jeg har gjort. Det blir også en diskusjon rundt hvordan CIMIC bør brukes i metodisk målbekjemping. Til slutt vil jeg se på noe av kritikken som har kommet om CIMIC.

4.1 Det norske oppdraget i Afghanistan

Norge har ikke gjennomført høyintensitetsoperasjoner på norsk jord siden den Andre Verdenskrig. Derimot har norske soldater vært involvert i slike operasjoner i utlandet. Derfor vil jeg kort diskutere det norske militære oppdraget i Afghanistan. For selv om dette oppdraget ikke har så mye med det nasjonale forsvaret av Norge å gjøre, er dette de ferskeste erfaringer som det norske Forsvaret har hva gjelder høyintensitetsoperasjoner. Videre viser denne Casen hvor viktig det er å ha en god forståelse av den sivile situasjonen ved høyintensitetsoperasjoner.

I innledningen forklarte jeg hvordan norsk CIMIC ble brukt nord for Kabul i 2003-04. Nå vil jeg beskrive det norske engasjementet i provinsen Faryab og en spesifikk operasjon som den norske PRTen gjennomførte. Med bakgrunn i et mandat fra FN og et sterkt ønske om å støtte våre NATO allierte har Norge deltatt med militære styrker i Afghanistan siden 2002. Siden 2005 har Norge hatt ansvaret for en PRT i Faryab-provinsen i den nordlige delen av Afghanistan. Hensikten med Norge sitt engasjement er både å støtte den lovlig valgte afghanske regjeringen med å bekjempe opprørsstyrkene (Taliban), og skape fred og stabilitet for det afghanske folket. (Strøm-Eriksen 2009).

Fra media har vi i løpet av de siste årene kunne lese om en stor skepsis til det som de norske styrkene har oppnådd i Faryab. ”Vi har vunnet hvert slag, men tapt

krigen” sier en militær respondent. Med det mener vedkommende at selv om de norske militære styrkene klarte å slå opprørsstyrkene hver gang de var i trefninger og klarte å jage de bort fra alle landsbyer som opprørerne prøvde å befeste, kom disse tilbake med fornyet styrke når de norske soldatene trakk seg ut. Og for å klare dette måtte opprørsstyrkene ha støtte blant den lokale befolkningen i landsbyen.

Jeg vil her gi et eksempel på viktigheten av en god forståelse av den sivile situasjonen i et operasjonsområde. En militær operasjon ble gjennomført på slutten av 2007 hvor norske militære styrker deltok²⁹. Den blir beskrevet for å gi et eksempel på hva som kan skje når militære styrker *ikke* samarbeider med sivile organisasjoner og lokale myndigheter, et samarbeid som krever god forståelse av den sivile situasjonen. Bakgrunnen for operasjonen var at en opprørsstyrke hadde etablert seg i Ghowrmach-området vest for byen Meymanah i nord Afghanistan. Denne styrken hadde fra dette området organisert flere angrep mot ISAF sine styrker, herunder gjennomført et angrep med en selvmordsbomber som hadde drept flere tyske soldater (Aftenposten 2007). Operasjonen ble satt i gang i starten av november. I tillegg til norske soldater deltok det soldater fra ANA³⁰, samt tyske og italienske soldater. Det var i tillegg mindre enheter fra andre land. Operasjonen pågikk i flere dager uten tap blant ISAF sine styrker, mens 60-80 opprørersoldater ble drept. Operasjonen ble en suksess for ISAF hvor de klarte å befri område for opprørsstyrker (ibid). En del av den lokale befolkningen som bodde i dette området, støttet ISAF og forventet nå at NATO-styrkene skulle holde opprørerne borte fra dette området. Slik gikk det ikke. Etter operasjonen ble ISAF-styrken trukket tilbake til sine baser. Dette skjedde fordi ISAF ikke skjønnte hvordan de kunne prioritere å holde området under kontroll. En bedre forståelse av den sivile situasjonen ville ha ført til at ISAF hadde satt mer fokus på hvor viktig det ville vært å samarbeide med den sivile befolkningen, som igjen hadde ført til at de ville blitt lenger i området. Samtidig trakk også ANA sine styrker ut av området. De følte at sikkerheten ikke var god nok for egne soldater når ISAF trakk ut. Når både ISAF og ANA var ute av området ble det en sikkerhetsmessig vakuum for den sivile befolkningen, hvor det verken var militære styrker eller afghansk politi tilstede. Og det gikk ikke lang tid før opprørerne kom tilbake til det området hvor de hadde blitt drevet ut. Da ble de av den lokale afghanske befolkningen som hadde støttet ISAF, straffet av opprørerne. Ryktene blant de sivile gikk veldig raskt fra landsby til landsby om at de ikke kunne stole på ISAF, og at de eneste som kunne gi

---

²⁹ Det finnes få ugraderte henvisninger til operasjon Harekate Yolo II. Derfor gis det her en generell beskrivelse, samt det som har vært publisert i media.

³⁰ ANA; Afghan National Army, den afghanske hæren som har blitt trent av NATO/ISAF sine styrker.

sikkerhet til befolkningen var Taliban. Dette er et av flere eksempler på hvordan Taliban klarer å få mer og mer støtte blant den sivile befolkningen og ISAF og den afghanske regjeringen virker svakere og svakere uten noe slags kontroll utenfor selve hovedstaden Kabul.

Eksemplet viser altså at den norske styrken oppnådde det motsatte av det som var hensikten med de militære operasjonene i Ghormach, nemlig å overta kontrollen over området. Militære styrker er pålagt gjennom IHL³¹ å beskytte den sivile befolkningen under væpnet konflikt (Warner 1999). For å kunne fylle dette kravet kreves god kjennskap til alle sivile forhold. Dette viser igjen at utdanning og trening er vesentlig for både våre soldater, men mest for de eksperter som de militære bringer med seg inn i et operasjonsområde. Dette svarer til hva jeg i teorikapitlet skriver om CIMIC utdanning, hvor CIMIC personell er utdannet, trent og har kunnskaper om sivil kultur og andre sivile forhold. Dette gjelder like mye for nasjonale operasjoner som for internasjonale.

4.2 Sivile myndigheter og organisasjoner sitt behov for å samarbeide med militære avdelinger

Det kan være mange årsaker til at det norske sivile samfunn (sivile myndigheter, sivile organisasjoner, andre sivile instanser og enkeltpersoner) ønsker å samarbeide med norske militære styrker i en krigssituasjon; Behovet for å koordinere egen virksomhet, lovpålagt koordineringsansvar, behovet for å skape sikkerhet for den sivile befolkningen eller andre ting. Det kan også være mange årsaker til at de samme instanser *ikke* ønsker å samarbeide med militære styrker; Politiske årsaker, en redsel for å bli beskyttet ved å være på feil sted til feil tid, en redsel for at de fiendtlige styrkene vil se på de som støtteaktører for de norske militære operasjonene og dermed kanskje være lovlige militære mål, eller andre årsaker. Jeg vil i fortsettelsen først se på hva som sies i faglitteraturen. Deretter diskutere de erfaringer som respondentene har bidratt med hvor jeg til slutt diskuterer hvordan dette passer med sikkerhetsteoriene.

NATO sin CIMIC doktrine (NATO 2013:4-1) sier at for å harmonisere arbeidet til NATO sine militære styrker og sivile aktører i operasjonsområdet er det nødvendig å utvikle et godt forhold som kan bidra til effektiv samhandling. Et godt forhold kan være formalisert på strategisk/politisk nivå i NATO, men det kan også eksistere mer uformelle kontakter på taktisk eller stridsteknikk nivå. Slik kontakt kan være basert på lokalt samarbeid, arbeidserfaring eller planlegging. Hensikten med et slikt sivil-militært samarbeid er å støtte de Allierte sine styrker til å etablere en stabil situasjon

---

³¹ IHL; Internasjonal humanitær lov, se vedlegg A.

på bakken for at oppdraget skal bli lettere å gjennomføre. Det kan f.eks være en situasjon hvor den militære sikkerheten i et område avhenger av et nært samarbeid med sivile myndigheter og hvor det kan være vanskelig for militære styrker å oppnå full bevegelses-frihet på bakken uten et slikt samarbeid (ibid).

Prop 73 S slår fast at alle samfunnsressurser må settes inn i samlet innsats ved krig (FD 2012:8). For å etablere et smidig og rasjonelt samarbeid på tvers av de forskjellige sektorene, må det være en avklart ansvarsfordeling og gode etablerte ordninger og prosedyrer for samvirke. Det er også viktig at alle ressurser, både sivile og militære, kan utnyttes hurtig og med best mulig effekt. Dette krever gode kunnskaper i andre sektorer om hva Forsvare kan bidra med i ulike krisesituasjoner. Noe som igjen vil kreve regelmessig øving for å bygge gjensidig erfaring og kompetanse (ibid). Dette prinsippet kalles totalforsvarskonseptet hvor koordinering av både sivile og militære ressurser brukes på en best mulig måte for å håndtere kriser i både fred og krig (FD 2012:15).

De fleste respondentene understreker viktigheten av et godt samarbeid mellom sivile instanser og norske militære styrker i en høyintensitetsoperasjon, som mest sannsynlig i Norge vil bli innenfor en høyintensitetskonflikt. Respondenten fra politiet mener at det er svært viktig med et godt samarbeid mellom Forsvaret og politiet. På samme måten som de militære støtter politiet ved kriser i fredstid, i regi av Bistandsinstruksen³², vil politiet støtte den militære delen av Forsvaret ved en høyintensitetskonflikt. I et område som er erklært krigsskueplass vil politiet, sammen med andre sivile myndigheter kunne være underlagt den militære sjefen i området. Men politiet bør ikke delta i krigshandlinger. Da kan de miste sin immunitet som sivile iht IHL (militær respondent). De skal i en slik situasjon fortsatt ivareta sikkerheten for de sivile i området, men altså under militær kommando. Da vil det være avgjørende viktig for den militære sjefen å ha inngående kjennskap til politiet sine ressurser, operasjonskonsept og mandat for at vedkommende ikke skal komme til å bryte hverken norske eller internasjonale lover. Eksempler på oppdrag som politiet kan gjennomføre i krig kan være å sørge for at bygninger eller hjem som er forlatt (evakuert) ikke blir gjenstand for innbrudd og hærverk. Kriminelle handlinger begått av sivile er fortsatt en sak for politiet. De kan også støtte ved sivile redningsaksjoner eller flyktningssituasjoner. Dette passer med CIMIC-doktrinen sitt prinsipp om delt ansvar.

---

³² Bistandsinstruksen; forkortelse for ”Instruks om Forsvarets bistand til politiet”, fastsatt ved kgl.res. av 28. Februar 2003, fornyet i 2012.

Respondenten fra Røde Kors understreket sterkt hvor viktig det var for de å koordinere med de militære ved en høyintensitetskonflikt. Røde Kors har ved krig både nasjonale oppgaver og oppgaver på vegne av Internasjonalt Røde Kors (ICRC). For det første må Røde Kors ha oversikt over sikkerheten i et område. De må vite om det er sikkert for både den sivile befolkningen og sivile organisasjoner å bevege seg på en krigsskueplass. De må også kunne vite om humanitære organisasjoner sin ”immunitet” blir respektert iht IHL. For eksempel at kolonner med hjelpesendinger ikke blir beskyttet, hverken med vilje eller ved uhell. Det siste vil jeg komme tilbake til når jeg skal diskutere målvalg (pkt 4.3). For det andre må Røde Kors kunne avdekke alle humanitære behov i det området hvor militære operasjoner foregår. Dette kan være sivile uten mat eller husly. Det kan også være en koordinering mellom militære og sivile sykehus. Norske nasjonale Røde Kors foreninger har historisk sett etablert sykehus for militært personell. Det kan fortsatt være et slikt behov ved en fremtidig krig i Norge. Uansett er den høyeste prioriteringen for Røde Kors å sikre den sivile befolkningen tilgang på humanitær hjelp. Dernest er det å få tilgang på krigsfanger hos alle parter i konflikten. Dette krever at de må fremstå nøytrale overfor de samme partene. Derfor ønsker de koordinering med militære styrker fremfor samarbeid. Det siste kan få den/de andre partene til å avstå fra koordinering når det for eksempel gjelder tilsyn med krigsfanger.

De respondentene som var CIMIC-offiserer viste til viktigheten av at de militære styrkene hadde et godt samarbeid med sivile myndigheter og organisasjoner. Grunnen til det er at de militære må ha en god oversikt over den sivile situasjonen i operasjons-området. De militære må vite hvor det bor folk, om noen flykter unna (samling av mennesker langs veiene, osv), hvor det finnes infrastruktur som er særdeles sårbar eller særdeles viktig for det sivile samfunnet (vannreservoarer, kraftstasjoner, sykehus, osv), og mye mer. Det er flere årsaker til dette informasjonsbehovet. En grunn er at de militære er pålagt via IHL å ta hensyn til sivile mennesker og sivil infrastruktur. En annen grunn er at også militære styrker er avhengig av støtte fra det sivile samfunn. (Jmfør totalforsvarskonseptet.) Og sist, men ikke minst, samfunnet skal også fungere etter at krigen er over. Det som ødelegges i en høyintensitetssituasjon skal bygges opp når krigen er slutt. Og jo mer som er ødelagt, jo mer ressurser må brukes for å få samfunnet oppe å gå når freden kommer.

Både faglitteraturen og respondentene gir svar som passer med prinsippene om menneskelig sikkerhet. Selv om militære styrker er et statlig sikkerhetsverktøy, må de samarbeide med sivile instanser (myndigheter, organisasjoner, osv.). Disse instansene

blir da medansvarlig for, sammen med de militære, å skape menneskelig sikkerhet i et operasjonsområde. Med andre ord blir de alle sikkerhetsaktører og må gjennomføre samarbeid eller koordinering.

Her ser vi at NATO sier at det er viktig med sivil-militært samarbeid, både for sivile, men like viktig for militære aktører i høyintensitetskonflikter. Den norske Regjering og Stortinget er enig i dette og fokuserer på at et sivil-militært samarbeid også er viktig for å utnytte både sivile og militære ressurser best mulig. Videre understreket alle respondentene viktigheten av et godt sivil-militært samarbeid eller i det minste en koordinering. De mente at det var minst like viktig med et slikt samarbeid/koordinering på de laveste nivåene (taktisk nivå og lavere) som på politisk eller strategisk nivå. Det er på de laveste nivåene hvor et sivil-militært samarbeid eller en koordinering, samt kjennskap til hverandre kan gjøre at man unngår utilsiktede skader i det sivile samfunn.

4.3 Behov for CIMIC i en høyintensitetskonflikt

I det forrige avsnittet kom jeg frem til at det er et behov for et godt samarbeid eller i det minste en god koordinering mellom militære styrker og sivile myndigheter og organisasjoner. Jeg har nå kommet frem til selve kjernes spørsmålet i denne oppgaven, som er i hvilken grad det er behov for CIMIC i en høyintensitetskonflikt i Norge. Jeg vil først beskrive det som sies i faglitteraturen. Deretter kommentarer og innspill fra respondentene og til slutt sammenligne med sikkerhetsteoriene.

Den nye CIMIC-doktrinen til NATO sier at CIMIC er like aktuell for Artikkel 5 operasjoner som for ikke Artikkel 5 operasjoner. Men ut over det gir den ingen spesifikk beskrivelse av CIMIC i en høyintensitetskonflikt. Derfor måtte jeg gå til den gamle doktrinen for å finne helt klare beskrivelser av hvordan NATO ønsker å bruke CIMIC ved høyintensitetsoperasjoner. Når slike operasjoner blir gjennomført i regi av NATO vil funksjonen CIMIC være like viktig som de andre militære funksjonene for at operasjonene skal kunne bli gjennomført (NATO 2003:3-4). Ikke bare fordi de militære må ta hensyn til den sivile situasjonen på bakken, men også fordi den generelle situasjonen rundt krigføring har endret seg siden den kalde krigen. Et eksempel på en slik forandring er bruken av internasjonal media (ibid).

Ved en høyintensitetssituasjon er det en stor sannsynlighet for at en større eller mindre del av den sivile befolkningen må flytte ut eller evakuere fra et militært operasjonsområde (NATO 2003:3-5). Grunnen er at sivil tilstedeværelse vil påvirke de allierte operasjonene ved at de militære må ta vesentlige hensyn (får store

restriksjoner) i sine operasjoner. Derfor vil det være en CIMIC-oppgave å delta i planleggingen og fasiliteringen for mennesker på flukt eller mennesker som blir flyttet ut av et høyintensitetsområde (ibid).

I et område med høyintensitet vil det normalt være få internasjonale sivile humanitære organisasjoner tilstede (NATO 2003:3-5). Tidlig i en stridsfase vil f.eks alle veiakser være forbeholdt militære formasjoner. Humanitære organisasjoner sin tilgang til områder med væpnet konflikt vil være svært begrenset eller de vil ikke ha noen som helst mulighet til å operere i slike områder. Årsaken er at de militære ikke kan garantere for sikkerheten. Denne situasjonen vil vare til et godt stykke ut i stridsfasen. For at sivile organisasjoner skal få tilgang kan militære sjefer bli bedt av det internasjonale samfunn om å være behjelpelig med å lindre sivil nød. Derfor må de militære, og da spesielt CIMIC-organisasjonen starte tidlig med å planlegge for at slike situasjoner kan oppstå, herunder planlegge for at store sivile grupperinger må flyttes under sikre omstendigheter (ibid).

Ut fra dette beskriver doktrinen en del oppdrag som CIMIC kan få i forbindelse med høyintensitetsoperasjoner. Innenfor kjerneområdet liaisonering skal CIMIC koordinere med sivile myndigheter og –organisasjoner. Funksjonen skal også samarbeide med vertsnasjonen (Host Nation) sitt Sivilforsvar (Civil Emergency Planning – CEP). Innenfor de oppdrag som går på støtte til det sivile samfunn skal CIMIC koordinere planer for evakuering av den sivile befolkningen i operasjonsområde hvis dette skulle bli nødvendig. De skal også kunne støtte med humanitær hjelp (ibid). Videre vil CIMIC få som oppdrag koordinering av, og støtte til reparasjon/gjenoppbygging av kritisk sivil infrastruktur (NATO 2003:3-6), koordinering av planer for støtte til flyktninger med ledende sivile flyktningeorganisasjoner og organisering av flyktningmottak sammen med sivile organisasjoner. Innenfor det siste kjerneområdet, støtte til de militære styrker skal CIMIC gi støtte til forhandlinger med vertsnasjonen og ikke minst gi råd ved metodisk målbekjemping (Targeting) for å forhindre utilsiktede skader (Collateral Damage) (ibid).

Alle respondentene mente at det var behov for CIMIC i militære høyintensitetsoperasjoner i Norge. En militær respondent mente at CIMIC er en av de militære funksjonene som ivaretar både det militære mandatet og samtidig ivaretar de sivile interessene (hvis mulig) i en militær operasjon. Tradisjonelt har CIMIC blitt brukt i lavintensitetsoperasjoner (fredsstøttene operasjoner) som har en redusert bruk av kinetiske virkemidler. Her kan nevnes NATO sine operasjoner på Balkan, som et eksempel. Men ved høyintensitetsoperasjoner er det like viktig, kanskje enda mer

viktig å kunne beskytte den sivile befolkningen. Blant annet ved å ta hensyn til de internasjonale regler som gjelder for krig (IHL). Respondenten mente at det var et behov for en slik kunnskap (CIMIC) både før, under og etter en væpnet konflikt.

Før en væpnet konflikt mente forskeren at det er viktig å ivareta den sivile befolkningen under planleggingen av de militære operasjonene. Som eksempel må man planlegge å ta hensyn til, og rette seg etter IHL under alle faser av en militær operasjon. Andre oppgaver er å finne hvem de sivile er (antall, religion, levestandard, lokal ivaretagelse av helse og sikkerhet), prioritering av hvem og hva som skal beskyttes først, og evakuering. De militære (CIMIC) må forut for en væpnet operasjon komme frem til hvordan de skal kunne gjøre befolkningen trygg. Skal dette gjøres ved annonsering i media, drive veiledning hvor man koordinerer/samarbeider med lokale myndigheter (kommuner), sivile organisasjoner, NGOer (som Røde Kors, Bymisjonen, osv), det lokale politiet, Sivilforsvaret, osv? Det er svært viktig at CIMIC har oversikt over alle relevante samarbeidspartnere.

Forskeren sier videre at *under* en operasjon må CIMIC-personellet følge opp gitte planer og påse at IHL blir fulgt. Eksempler på hvem CIMIC må samarbeide med er de samme. *Etter* at de militære operasjonene er gjennomført og situasjonen er stabilisert, må den militære sjefen (gjennom CIMIC) finne hva som er situasjonen for den sivile befolkningen. Her kan det være behov for å yte umiddelbar hjelp. En slik hjelp må helst gjennomføres av sivile myndigheter, sivile helse- og utviklingsinstanser og/eller sivile hjelpeorganisasjoner og da koordinert med de militære. Hvis slike instanser ikke er til stede, må de militære gjøre dette selv. Noe som er pålagt iht. IHL. Men dette har også vært kontroversielt. Sivile organisasjoner har noen ganger beskyldt de militære for å gå ut over mandatet til IHL og hevdet at de militære har gjennomført ”prosjekter”. Dette vil jeg diskutere i kapittel 5. All denne aktiviteten vil være innenfor det mandatet som de militære har, det oppdraget som er gitt den militære sjefen, og det er CIMIC (og personell med CIMIC-kompetanse) som har ansvaret for å ivareta de sivile (ibid). Vi ser her at uttalelsene fra respondenten korresponderer svært bra med det som faglitteraturen sier om prinsippene felles mål (hos både militære og sivile myndigheter), delt ansvar og konsensus. Og for at disse tre prinsippene skal komme til anvendelse, så må man også ta hensyn til prinsippene transparens og kommunikasjon.

En av de militære respondentene understreket også viktigheten av at CIMIC er en del av den militære operasjonen ved høyintensitetsoperasjoner. Respondenten mente at alle de oppdrag og tiltak som CIMIC må gjennomføre i operasjonsfasen, vil komme som et resultat av planleggingsfasen. Allerede i analysen av den sivile

situasjonen (som gjennomføres tidlig i planleggingsfasen) bør man kunne se mange av utfordringene med de militære operasjonene. I planleggingen vil man som eksempel kunne se om det vil kunne bli utilsiktede skader under operasjonen og legge planer for hvordan dette kan unngås. Sivile ødeleggelser vil ofte få store konsekvenser for avdelingene som kommer bak de fremre angripende avdelingene og de må være forberedt på å støtte eller gjennomføre evakuering av sivile. Det er helt avgjørende at den militære fremrykningen ikke stopper opp på grunn av den sivile situasjonen. Et annet forhold som respondenten la frem, er viktigheten av å dokumentere sivile ødeleggelser. Enten det er egne eller fienden sine styrker som har forårsaket utilsiktede skader, så vil det i ettertid være viktig å dokumentere dette for et fremtidig krigsskadeoppgjør. Derfor er det viktig med informasjon om den sivile situasjonen og rådgivning til alle militære avdelinger. Disse tankene blir støttet av respondenten fra Røde Kors som mente at CIMIC var et naturlig innslagspunkt til den militære organisasjonen.

Vi ser her at de militære er en viktig faktor også for menneskelig sikkerhet, men da brukt under andre forutsetninger enn for statlig sikkerhet. Militære operasjoner må ta hensyn til den sivile situasjonen på bakken. Både for å overholde de forpliktelser de har ifølge IHL, men også for å være i stand til å gjennomføre sine operasjoner uten å bli sinket eller hindret av for eksempel flyktninger. Fordi militære styrker må ta slike hensyn, må de også ha funksjoner som er utrustet og trent for dette, slik som funksjonen CIMIC.

CIMIC-doktrinen sier at CIMIC er en viktig funksjon i en høyintensitetskonflikt. Slike operasjoner vil ha svært stor påvirkning på den sivile befolkningen. CIMIC er den militære funksjonen som får i oppdrag å liaisonere med, og støtte det sivile samfunn. CIMIC skal også støtte de militære sjefene med metodisk målbekjemping. Alle respondentene var enige om i at CIMIC var en viktig militær støttefunksjon ved høyintensitetskonflikter i Norge, spesielt viktig fordi funksjonen er den som best ivaretar sikkerheten for den sivile befolkningen. Vi har også sett at respondentenes uttalelse får støtte fra noen av prinsippene for CIMIC. Når vi nå har kommet frem til at det er et behov for CIMIC-personell i den militære organisasjonen, vil jeg videre se på hvordan den kan organiseres.

4.4 Hvordan bør CIMIC organiseres som militær sikkerhetsaktør?

Jeg har så langt kommet frem til at det er et behov for fagfeltet CIMIC ved en høyintensitetskonflikt i Norge. I dette avsnittet vil jeg se på hvordan CIMIC kan

organiseres ved en nasjonal væpnet konflikt. Organisering har både med ansvar (og gjøremål) og fysisk struktur å gjøre. Jeg vil derfor først se på hva NATO sin CIMIC-doktrine sier om CIMIC-personellet sitt ansvar og gjøremål, deretter hvordan doktrinen strukturerer disse gjøremålene. Så vil jeg diskutere de erfaringer som respondentene har gjort rundt dette temaet og se det opp mot hva faglitteraturen og sikkerhetsteoriene sier.

Hvordan CIMIC struktureres (organisering av CIMIC avdelinger og antall stabsoffiserer) vil være situasjonsavhengig, herunder også avhengig av tilgjengelige ressurser og hvilke aktiviteter som CIMIC skal gjennomføre (NATO 2013:2-5). CIMIC-doktrinen sier at CIMIC-staben/seksjonen skal være fullstendig integrert med resten av avdelingen eller hovedkvarteret sin stab (NATO 2013:2-1). Det vil si at en eller flere av offiserene i avdelingen sin kommandoplass eller stab skal ha CIMIC oppgaver. Videre skal CIMIC-staben/seksjonen skal ha full oversikt over, og ha tillatelse til å koordinere alle CIMIC aktiviteter og prosjekter i avdelingen sitt operasjonsområde (ibid). For at CIMIC-offiserer skal få en god oversikt over alle CIMIC-aktivitetene i operasjonsområdet må de få rapporter fra underavdelingene. Videre må de få rapporter fra sivile myndigheter og organisasjoner om alle viktige sivile forhold som har betydning for de militære operasjonene. Og til slutt må de få rapporter fra sideordnede og overordnede hovedkvarter om deres CIMIC-aktiviteter.

Doktrinen sier også at CIMIC skal være en integrert del av sjefen sin planlegging og skal bidra til sjefen sitt oppdragsløsning. Dette betyr at CIMIC-offiserer må delta fullt og helt i sjefens (hovedkvarterets) planprosess fra start til slutt. NATO sine styrker skal også prøve å tilpasse seg og støtte aktivitetene til sivile aktører i den hensikt å nå en felles slutttilstand (ibid). Dette betyr at både militære og sivile myndigheter må snakke sammen og samarbeide for at felles mål skal bli nådd. Ellers må CIMIC-staben/-seksjonen gjennomføre de arbeids-oppgaver som er beskrevet i pkt 3.3 som er samvirke, planlegging, vurdering av den sivil-militære situasjonen, utdanning av militære enheter, overføring av ansvar til sivile aktører og samarbeid med de øvrige fagfunksjonene i den operative staben.

Videre sier doktrinen noe om hvordan man organiserer CIMIC-avdelinger. På taktisk nivå (brigadenivået) bør det være en CIMIC-enhet (CU) som har CIMIC stabsoffiserer som kan støtte brigadestaben med planlegging, operasjoner, liaisonering og analysekapasitet hva gjelder den sivile situasjonen i brigadens operasjonsområde. Videre bør enheten ha CIMIC elementer som normalt er til støtte for brigadens

manøveravdelinger (bataljoner). Hvert element må ledes av en erfaren sjef som gir råd til CIMIC teamene, herunder vurderinger av den sivile situasjonen, liaisonering og rapportering. Hvert element bør ha et antall CIMIC team som jobber på ”bakken”. Antallet må tilpasses oppdraget.

De forskjellige respondentene hadde litt forskjellig syn på hvordan CIMIC bør organiseres, ut fra deres egne ståsteder. Politiet er organisert og har i prinsippet de samme oppgavene i krig som i fred. Forskjellen ved væpnet konflikt kan være å skille mellom det som er ren kriminalitet og det som er aggressive handlinger fra en fremmed makt. Politiet skal handle ved det første, men overlate den andre situasjonen til de militære. Derfor er det ved væpnet konflikt enda viktigere med et tett samarbeid mellom politiet og Forsvaret. Og politiet mente at CIMIC liaisonoffiserer var vesentlig for å få gjennomført et slikt tett samarbeid.

Røde kors ønsker å samarbeide med alle de stridende parter i en konflikt for å kunne ivareta mennesker som er syke og såret, eller som er krigsfanger. Respondenten fra Røde Kors sier de ønsker seg faste kontaktpersoner i den militære organisasjonen som kjenner Røde Kors sin organisasjon, behov og måte å arbeide på. Så slipper Røde Kors å ”gå tjenestevei” og forholde seg til nye folk eller forklare sine behov hver gang de tar kontakt med en militær avdeling. Begrunnelsen for faste kontaktpersoner er at det ofte haster når Røde Kors tar kontakt. Det beste er at slik kontakter skjer i det daglige og er en del av planverket. Respondenten fra Røde Kors ønsket seg slike kontaktpersoner på alle nivåer i den militære organisasjonen og at gode relasjoner ble skapt på forhånd, i fredstid. Videre sier vedkommende at de ser et behov for militært personell med kunnskaper om det sivile samfunnet på alle nivåer, også på bataljons- og kompaninivået som kan bidra til at de militære får et større fokus på det sivile samfunnet og ikke minst kan bidra med informasjon til metodisk målbekjemping og beskyttelse av mennesker og sårbar infrastruktur.

Forskeren støtter og forsterker de meningene som kommer fra Røde Kors når det gjelder behovet for CIMIC personell på lavt nivå i den militære organisasjonen. Vedkommende hevder at det må være CIMIC stillinger i alle bataljonene i brigaden. CIMIC personell som kommer utenfra (fra den nasjonale CIMIC enheten) blir ikke godt nok integrert med avdelingene på bakken. Og integrering er viktig for å skape større forståelse og kunnskap i disse avdelingene, når det gjelder den sivile situasjonen i det området de opererer. Forskningen har vist at i dag er slike kunnskaper ikke er gode nok på dette nivået. I tillegg mener forskeren at det fortsatt er behov for CIMIC stabspersonell på både operativt og taktisk nivå.

En av de militære respondentene er enig i at CIMIC-personell må finnes på bataljonsnivået. Det bør finnes 3-5 CIMIC rådgivere som er integrert i bataljonsledelsen. I tillegg bør alle bataljonene i brigaden få underlagt et CIMIC-lag som kommer fra den nasjonale CIMIC enheten. Disse skal være rådgivere og inneha liaisonfunksjonen mellom den militære enheten og sivile instanser som de militære må koordinere sin virksomhet med. Videre sier respondenten at det på brigadenivået må finnes en seksjon eller kontor som har CIMIC som hovedoppgave. Denne seksjonen skal jobbe med CIMIC planlegging både på lang og kort sikt (støtte den operative planprosessen med CIMIC kunnskaper), den skal ha en stor liaisonkapasitet slik at brigaden på dette nivået kan samarbeide eller koordinere sin virksomhet med sivil virksomhet i operasjonsområdet, og den skal ha en operasjonsfunksjon som kan følge opp alle sivil-militære aktiviteter. Og den viktigste funksjonen som CIMIC bør ha, er å bidra med kunnskaper om det sivile samfunn inn i prosessen rundt metodisk målbekjemping (targeting).

En annen militær respondent var enig med den første når det gjelder å ha CIMIC fagoffiserer på brigadenivået. Vedkommende hevdet også at det burde finnes slike fagoffiserer på alle nivåer i den militære organisasjonen, fra Forsvarsstaben, via FOH og helt ned på bataljonsnivået. Vedkommende la mest vekt på viktigheten av at det eksisterte CIMIC liaisonoffiserer på alle nivå, slik at de militære fikk en god oversikt over den sivile situasjonen. Ikke bare ved høyintensitetskonflikter, men i hele konfliktspekteret. I tillegg poengterte vedkommende hvor viktig det var å samarbeide med Heimevernet og deres liaisonoffiserer. Det er Heimevernet som har det territoriale ansvaret på det norske landområde og derfor også har fast kontakt med alle sivile myndigheter (Fylkesmenn, politi, helseetater, osv) innen sitt distrikt. Dette er kontakter som brigaden må "arve" når den kommer til det samme området.

I diskusjonen om hvordan CIMIC bør organiseres ser vi en klar anbefaling på at de militære må ha kunnskaper om det sivile samfunn. Dette anerkjenner at ikke bare de militære, men også mange sivile instanser er aktører på en krigsskueplass. Noe som støttes fra de menneskelige sikkerhetsteorier.

Faglitteraturen og respondentene er grovt sett enige når det gjelder CIMIC sitt ansvar, gjøremål og organisering. CIMIC skal støtte den øvrige militære organisasjonen med informasjon og kunnskaper om det sivile samfunn på alle nivåer. Videre skal CIMIC etablere et fast kontaktpunkt i den militære organisasjonen som de sivile kan benytte seg av. For å løse disse oppgavene må CIMIC organiseres med stabspersonell fra bataljonsnivået, via brigaden og opp til FOH og Forsvarsstaben.

Disse skal støtte planprosessene, sørge for rapportering og være kontaktledd mellom den militære organisasjonen og det sivile samfunn (planlegging, operasjoner og liaisonering). I tillegg er det behov for CIMIC-avdelinger som støtter manøverbataljonene med kunnskaper om den sivile situasjonen i deres operasjonsområde. Vi kan her se at doktrinen og respondentene er uenig når det gjelder CIMIC-avdelinger. Doktrinen beskriver en stor CIMIC organisasjon, og selv om den settes opp avhengig av situasjon, ressurser tilgjengelig og mandat, beskriver den bruk av mange avdelinger. Respondentene er mer opptatt av stabsfunksjonene og toner ned behovet for en stor CIMIC-organisasjon. Men også de beskriver nødvendigheten av støtte til manøverbataljonene på bakken.

4.5 Bruk av CIMIC i metodisk målbekjemping (targeting)

At uskyldige sivile blir drept i krig er en kjensgjerning. Dette har vært en stor bekymring siden Henry Dunant startet den Internasjonale Røde Kors Komitéen (ICRC³³) i 1863. Siden den gang har vi fått mange internasjonale lover og regler som skal beskytte ikke bare de sivile, men også de militære ved en væpnet konflikt. Til tross for dette vet man av erfaring fra utallige kriger at sivile blir drept ved uhell eller ved dårlig militær planlegging. Dette kalles i militærfaget for *utilsiktede skader* (på engelsk Collateral Damage - CD). Jeg vil nå komme inn på hvilke metoder for planlegging som de militære bruker for å unngå å drepe uskyldige og ødelegge kritisk sivil infrastruktur. Dette vil jeg se i sammenheng med de oppgaver som CIMIC har, og da spesielt liaisonering med sivile myndigheter og organisasjoner.

I planleggingsprosessen for alle militære operasjoner blir det gjennomført et uttak av de mål hvor man ønsker å utøve en effekt. Denne planprosessen kalles for metodisk målbekjemping. (Den er blant de militære mest kjent under NATO-betegnelsen targeting.) Hensikten med denne prosessen er å støtte beslutningsprosessen med å gjennomføre en logisk metode for å imøtekomme de operative målsetningene hvor disse skal gi en ønsket effekt for den militære operasjonen (NATO 2006:2-1). Disse effektene blir oppnådd ved å koble sammen systemer for levering (delivery systems) med ønsket resultat (desired outcome). Effektene kan være både dødelige og ikke-dødelige.

Eksempler på mål og effekt kan være å ødelegge (effekt) en fiendtlig kommandoplass (mål). Det kan være å hindre (effekt) fienden å angripe våre militære styrker i flanken ved å sprengte en bro (mål). Eller det kan være å avskrekke en

---

³³ ICRC: International Committee of the Red Cross

fiendtlig sjef (mål) fra å angripe våre styrker (effekt) (NATO 2006). En annen del av denne planleggingen av metodisk målbekjemping er valg av ”våpenplattformer” eller leveringsmidler. Jeg skriver våpen i anførselstegn fordi man behøver ikke bruke kinetiske maktmidler for å påvirke eller utøve en effekt på en fiende. I de tre nevnte eksemplene kunne det første målet vært påvirket eller bekjempet av artilleriskyts. Det andre målet med bruk av flyleverte bomber og det tredje ved bruk av informasjonsoperasjoner³⁴.

En planprosess for metodisk målbekjemping kan skje på forskjellige måter. Det grunnleggende er at man ut fra en ønsket effekt finner et mål å påvirke. Deretter velger man den type våpensystem eller effektork som er mest hensiktsmessig eller mest tilgjengelig. Deretter planlegges hvor eller når tid dette skal skje. Her kan nevnes at noen målvalg har en status som gjør at de kan påvirkes til enhver tid når de blir tilgjengelig. For eksempel at man prøver å ødelegge fiendens stridsvogner hver gang man kommer på skuddhold (ibid).

Denne planleggingsprosessen har også en annen hensikt, nemlig å finne hvordan man skal unngå eller minimere utilsiktede skader. Alle stridende har et krav på seg i henhold til internasjonal humanitær lov (IHL) å unngå å påføre skade eller ødeleggelse på mennesker som ikke deltar i stridshandlingene, samt viktig og beskyttet sivil infrastruktur. Dette kan av og til være svært vanskelig og jeg vil gi noen eksempler. Å ødelegge den fiendtlige kommandoplassen i det første eksemplet er i utgangspunktet ikke vanskelig. Det gjelder bare å finne den og komme på skuddhold. (Og selvfølgelig unngå selv å bli skutt på i forsøket.) Og det er et lovlig mål i henhold til IHL. Hvis denne kommandoplassen står rett ved siden av et sykehus, blir dette mye vanskeligere. Sykehus (både sivile og militære) er definert som *ikke* lovlige mål. Da må man i planprosessen for metodisk målbekjemping gjennomføre en nøye vurdering hvor man i dette eksemplet må skaffe svar på en del spørsmål: hvor stor avstand er det mellom målet (kommandoplassen) og sykehuset? Kan man ødelegge den første uten å skade den andre? Hvilke våpensystemer kan man i så fall bruke? Og er det nødvendig å ødelegge kommandoplassen nå, eller kan dette vente til den eventuelt har flyttet? Uten å få klare og entydige svar på disse spørsmålene kan en slik operasjon ikke gjennomføres (NATO 2006, FSTS 2007, NATO 2013).

For å fortsette med eksemplet om sykehuset og kommandoplassen. Et sykehus er lett å finne i krig fordi IHL krever tydelig merking for nettopp å unngå at de skal bli truffet ved et uhell. Men på en krigsskueplass er det mye som de stridende ikke skal

---

³⁴ Informasjonsoperasjoner; se vedlegg A.

ødelegge, eller skal prøve så mye som mulig ikke å ødelegge. Nesten uten unntak er det alltid sivile mennesker og sivil infrastruktur som de stridende må ta hensyn til. Dette kan være den sivile befolkningen som bor i området, sivile som er på flukt langs veiene, flyktningeleirer, vannkilder, matlager, helseinstitusjoner, sykehus, skoler, brannstasjoner, osv. Det kan også være infrastruktur som ikke har vesentlig betydning når kamphandlingene pågår, men som på sikt vil få avgjørende betydning for de menneskene som bor eller oppholder seg i området. Eksempler på dette er skolebygg og idrettshaller som kan brukes til flyktninger, kraftstasjoner og trafostasjoner for elektrisk strøm, kloakkanlegg (ødeleggelse kan føre til sykdomsutbrudd blant befolkningen), veier, broer, jernbaner, havner eller flyplasser som er viktig for fremføring av nødhjelp, mat og medisiner, infrastruktur for myndighetsutøvelse (fylkesmenn, kommunestyre, politistasjoner) og mye mer. Alt dette må tas hensyn til i planprosessen for metodisk målbekjemping. (NATO 2006, FSTS 2007, NATO 2013).

En respondent som jobber med metodisk målbekjemping i Hæren, ser på CIMIC som svært nyttig for metodisk målbekjemping innenfor to områder; Innhenting av informasjon om det sivile samfunnet og som effektor i et militært operasjonsområde. Innenfor det første området vil CIMIC-operatører gjennom liaisonering få stor kunnskap om alle sivile forhold i det militære operasjonsområdet. Denne informasjonen må CIMIC ta med seg inn i den metodiske målbekjempingsprosessen slik at den militære sjefen unngår å skyte på slike ting som sykehus, skoler, matvarelager, kontorer til humanitære organisasjoner og annen viktig og sårbar sivil infrastruktur. Videre vil CIMIC kunne fortelle hvor mennesker samler seg, når den sivile trafikken langs veiene er størst, osv.

Innenfor det andre området kan CIMIC brukes som effektor ved at CIMIC-operatører kan komme nært på den sivile befolkningen, lokale myndigheter og organisasjoner. Her kan operatørene gjennom påvirkning på f.eks sivile myndigheter sørge for at bydeler og tettsteder blir evakuert for å unngå at menneskene som er der blir utilsiktet utsatt for våpenvirkning. CIMIC operatørene kan også gjennom liaisonering påvirke at sivile ikke samler seg/oppholder seg tett ved f.eks militære installasjoner (og blir utsatt for utilsiktede skader). Vi ser her at CIMIC her blir et eksempel på en ikke-dødelige effektor.

Det er krevende å ha en god oversikt over den sivile situasjonen i et operasjonsområde. Og ofte er de mest interessante områdene *bak* fiendens fremste linjer slik at de er vanskelig tilgjengelig for egne styrker. Likevel er det flere måter å skaffe denne informasjonen på. Det kan brukes internett, reisebeskrivelser, kart og

andre offentlige kilder. Videre kan man få direkte informasjon fra mennesker som kjenner området godt (men som har reist derifra og/eller har kontakter som fortsatt bor i området). Videre er det mye nyttig informasjon som kan hentes fra offentlige myndigheter som både har lokalkunnskap og gjerne arkiver som kan brukes. Og det kan innhentes informasjon fra etterretningskilder og –observatører (LRRP, HUMINT). Det er flere militære funksjoner som kan bidra til denne informasjonsinnhenting. På bakken, foran egne avdelingers fremste linjer er det etterretningen som har best oversikt med observasjoner og eventuelt kontakt med den sivile befolkningen. Mens kontakt med regionale og lokale myndigheter, samt sivile humanitære- og utviklingsorganisasjoner, politi og sivilforsvar som befinner seg bak egne styrkers fremste linjer, kan gjøres av CIMIC-operatører som er trent for dette. CIMIC-utdannet personell er også de som har best forutsetning til å forstå sivile dynamikker, holdninger og nettverk. (Jamfør avsnittet om CIMIC utdanning og trening.)

I metodisk målbekjemping vil all viktig informasjon om det sivile samfunnet kunne brukes, både for å unngå utilsiktede skader, men også for å kunne si noe om hva som venter egne styrker når de rykker inn i et nytt område (etter først å ha slått fienden eller presset han tilbake). Vi ser også at både etterretning og CIMIC er viktige bidragsytere til denne prosessen, hvor disse funksjonene skaffer den informasjonen som er nødvendig (militær respondent).

De militære gjennomfører en grundig planlegging når de tar ut de forskjellige militære mål som skal påvirkes når de skal løse sine oppdrag. CIMIC er en viktig bidragsyter (pga. sin kjennskap til det sivile samfunn) til denne prosessen for å unngå utilsiktede skader på sivile mennesker og infrastruktur. Denne prosessen er påvirket av å gi sikkerhet til mennesker som ikke er en del av de militære operasjonene.

4.6 Utfordringer med bruk av CIMIC

Frem til nå har jeg kommet frem til at det er et behov for et godt sivil-militært samarbeid og at CIMIC er en av de militære fagfelt som er hensiktsmessig til slik bruk. Jeg vil nå se på den kritikken som har vært rettet mot bruk av CIMIC. Og før det vil jeg ta et kritisk syn på de faglitteraturen jeg har brukt.

Kritisk syn på faglitteraturen

Først vil jeg se nærmere på den faglitteraturen jeg har valgt. I metodekapitlet forklarte jeg at det ikke finnes noen stor mengde med litteratur som tar for seg det temaet jeg ønsker å diskutere. Jeg mener å ha valgt den litteraturen som er mest relevant, med de feil og mangler som den måtte ha.

NATO sin CIMIC doktrine, AJP-3.4.9 (NATO 2013) er blant de mest sentrale dokumenter når det gjelder planlegging, utdanning og bruk av CIMIC innenfor alliansen. Derfor danner den grunnlaget for all utøvelse av CIMIC i NATO sine operasjoner. Den beskriver bruk av denne militære fagfunksjonen i alle typer operasjoner som NATO kan bli involvert i. AJP-3.4.9 er helt ny og har erstattet AJP-9 (NATO 2003), som var betegnelsen på den forrige CIMIC-doktrinen. Forordet til den nye doktrinen sier at:

“North Atlantic Treaty Organization’s (NATO) contribution to a comprehensive approach, as one of its military facilitators, is a link to the civil environment, with civil-military cooperation (CIMIC) as one of the military facilitators. This enables the military to help reaching the desired end state by coordinating, synchronizing and de-conflicting military activities with civil actors, thus linking military operations with political objectives. The influence of the vast variety of civil contributions to stabilize a dysfunctional society must continue to be considered by the military. This will enable the smooth transition from offensive/defensive operations to security/stability operations, thus reaching a status of development where Alliance forces can leave a secure area behind much sooner.” (NATO 2013:VII)

Med andre ord, CIMIC bidrar til sluttstanden for en konflikt på en måte som er akseptabel for NATO, hvor høyintensitetsoperasjoner går over til stabiliseringsoperasjoner ved å koordinere, synkronisere og dekonflikte de militære aktivitetene med de sivile.

Doktrinen er ikke noe vitenskapelig publikasjon hvor det blir diskutert fordeler og ulemper med bruk av CIMIC. Derfor bør noen av temaene som blir tatt opp diskuteres. Det blir flere ganger nevnt i doktrinen at myndighetsutøvelse (governance) er en av de områder hvor CIMIC bør engasjere seg (NATO 2013). Dette kan være kontroversielt og kan dreie den militære operasjonen over til politikk (Gjørøv 2012a). En annen kontroversiell sak er fokuset på prosjekter. For selv om NATO sin politikk er at militære styrker ikke skal gjennomføre sivile prosjekter i operasjonsområdet (så lenge det finnes sivile muligheter) (NATO 2013), så har dette temaet fått stor plass og budsjettering og økonomiske aspekter ved å gjennomføre slike prosjekter blir mye diskutert. Videre er det svært uklart om CIMIC er en del av sivilforsvaret (Civil Emergency Planning – CEP). Dette var tidligere et annet fagfelt enn CIMIC. Den nye CIMIC doktrinen er også ganske uklar hva gjelder Artikkel 5 NATO operasjoner (Collective Defence) i forhold til den gamle doktrinen (NATO 2003). Det betyr ikke at det som var beskrevet i den gamle er feil i dag (de bygger begge på de samme strategiske NATO-dokumenter og retningslinjer), men at slike forhold ikke er godt nok vektlagt i den nye doktrinen. Man kan som en oppsummering si at selv om CIMIC

kan gjennomføres i alle typer NATO operasjoner (NATO 2013:IX, 2-1, 4-5) så beskriver stort sett hele doktrinen gjennomføring av CIMIC i fredsstøttene operasjoner³⁵, noe som gjør den litt vanskeligere å tolke når det gjelder høyintensitetsoperasjoner. Dette er derfor en av årsakene til at jeg har vært nødt til å studere den forrige CIMIC-doktrinen (NATO 2003) for å finne relevant tekst om CIMIC i Artikkel 5 operasjoner, eller høyintensitetsoperasjoner, som jeg her vil diskutere.

Forsvarets fellesoperative doktriner (FFOD) er, som navnet sier, en doktrine for gjennomføring av fellesoperasjoner med norske militære styrker (FSTS 2007). Med fellesoperasjoner menes operasjoner som involverer både land-, sjø- og luftstyrker, samt Heimevernet. I forordet til doktrinen blir det sagt at Forsvaret sine oppgaver spenner over et bredt spekter av sikkerhetspolitiske utfordringer, både hjemme og ute. Utgangspunktet for doktrinen er at Forsvaret skal kunne bidra til nasjonalt forsvar i fred, krise og væpnet konflikt, enten i en støttende eller ledende rolle. Forsvaret skal også kunne bidra med styrker til operasjoner utenlands.

Grunnlaget for nasjonale operasjoner og operasjoner utenlands er det same og alle operative enheter i Forsvaret skal i utgangspunktet kunne håndtere operasjoner begge steder. FFOD gir en beskrivelse av hvordan de forskjellige funksjoner passer inn i militære operasjoner. Slik også funksjonen CIMIC. Doktrinen skiller som sagt ikke så mye mellom nasjonale høyintensitetsoperasjoner eller internasjonale fredsstøttene operasjoner. De forskjellige metodene, eller hvordan vi skal bruke de forskjellige verktøyene i verktøykassa, blir situasjonsbestemt og opp til de forskjellige behov som den militære sjefen måtte ha.

Det siste er også litt av min kritikk av FFOD. Den gir ikke noe klart syn på forskjeller mellom høyintensitetsoperasjoner eller fredsstøttene operasjoner når det gjelder bruken av de forskjellige militære funksjoner, som CIMIC. Mange av de beskrivelser og eksempler som gis (også billedmaterialet) er eksempler fra NATO sine operasjoner på Balkan og i Afghanistan. Dette er ikke direkte feil, men man mister noe av forståelsen for høyintensitetsoperasjoner.

Det tredje hoveddokumentet, Prop. 73 S er Regjeringen Stoltenberg II sin langtidspan for Forsvaret (FD 2012 a). Dette er et politisk dokument som gir en grei overordnet føring for Forsvaret, først og fremst de neste fire årene. Men dokumentet trekker også opp linjene frem til 2024. Prop. 73 S var svært kontroversielt da det ble vedtatt i Stortinget (for eksempel nedleggelse av jagerflybasen i Bodø med mange hundre arbeidsplasser og opprettelsen av en ny base på Ørlandet). Dokumentet gir

---

³⁵ Fredsstøttene operasjoner; se vedlegg A.

føringer for en ny retning innenfor totalforsvarskonseptet. Tidligere skulle det sivile samfunn støtte Forsvaret ved kriser og væpnet konflikt. Nå er det like mye Forsvaret som skal støtte det sivile samfunnet. Forsvaret kan ikke lenger bare rekvirere ressurser fra det sivile samfunnet ved kriser og væpnet konflikt, men forholde seg til merkantile mekanismer i samfunnet (FD 2012a:36). Selv om Regjeringen (gjennom Prop. 73 S gir føringer for et bedre sivil-militært samarbeid, så har Forsvaret samtidig redusert sin sivil-militære kapasitet. Dette innebærer at Norge er ikke forberedt, utdannet eller trent til å ta på seg slike viktige oppgaver (Hoogensen og Gjørsv 2010).

Proposisjonen beskriver trusselbildet som komplekst med små skiller mellom militære og sivile maktmidler (ibid). Derfor gir Regjeringen føringer til forsvarssektoren om å videreutvikle sin evne til å bistå det sivile samfunnet i krisesituasjoner, herunder ved regelmessig øving (FD 2012a:11). Derfor vil også dette dokumentet befinne seg innenfor kategorien menneskelig sikkerhet.

Kritisk syn på CIMIC

Til tross for en rimelig klar og entydig NATO doktrine for CIMIC, finner man ofte at CIMIC blir gjort på ulike måter i de forskjellige NATO land. Der hvor noen land ser på CIMIC som en funksjon som kun støtter den militære sjefen innenfor hans oppdrag, er det andre land som mener at CIMIC ikke bare skal støtte sjefens oppdrag på lokalt nivå, men også gi støtte til den strategiske sluttstanden (End State). I slike land vil det komme penger for å understøtte CIMIC sitt arbeid og prosjekter fra andre departement enn forsvarsdepartementene (NATO 2012:12-3). Ut fra dette kan man si at CIMIC-aktivitetene kan være svært politisk og ha betydning langt ut over det som denne militære funksjonen var tenkt som. Derfor ser noen på CIMIC som svært kontroversielt. For mye sivilt for noen (i forhold til andre militære funksjoner) og samtidig for militært for en del sivile organisasjoner. Kritikken mot CIMIC fra spesielt sivile organisasjoner (IO/NGO/GO³⁶) er at de militære ønsker å ha kontroll over sivile organisasjoner for å fremme sine egne mål. Uten å ta hensyn til den sivile befolkningens sine behov (Gjørsv 2012a:13). Videre er sivile organisasjoner motvillig til å støtte de militære fordi de hevder at dette kompromitterer deres nøytralitet og de vil kunne bli offer for en motstander (ibid). En tredje kritikk er CIMIC sin befatning med prosjekter. Mange militære avdelinger har gjennomført prosjekter i operasjoner i

---

³⁶ IO er engelsk forkortelse for *International Organisations*, som er ikke-statlige organisasjoner som arbeider parallelt med statlige organer, men som ikke er underlagt en statlig myndighet. GO er engelsk forkortelse for *Governmental Organisations*, som er statlige organisasjoner som arbeider underlagt en statlig myndighet.

utlandet, som f.eks. i Kosovo og i Afghanistan. Og da er det ofte CIMIC som får i oppdrag å gjennomføre dette pga. deres kjennskap til det sivile samfunnet (ibid). Det norske militæret sin gjennomføring av prosjekter har blitt mye kritisert av sivile organisasjoner som hevder at slike ting gjennomføres mer for at de militære skal føle at de kan bidra med noe godt til en sivilbefolkning som lever under svært harde levekår, mer enn at det er en del av det militære mandatet. Såkalt ”feel and do good syndrome” (Gjørsv 2012a:17). Noen prosjekter som blir gjennomført av de militære, avhengig av konteksten, kan rettferdiggjøres (Hoogensen og Gjørsv 2010; Gjørsv 2012b). Men ofte kan prosjekter ligne utviklingsprosjekter gjennomført av sivile aktører, og dette har skapt vesentlige politisk problemer, angående hvem som har kompetanse til å støtte det sivile samfunnet (Kristoffersen 2006; Hoogensen og Gjørsv 2010). Selv om CIMIC-doktrinen beskriver prosjekter som et oppdrag som CIMIC kan få, bør dette diskuteres og forbedres når det gjelder når og hvordan det er en passende aktivitet for de militære. Uansett er dette ikke en hovedoppgaven til CIMIC. Det som ikke kommer frem i media er de gangene en militær sjef blir advart *mot* å gjennomføre et prosjekt for den sivile befolkningen fordi det ikke vil være hans oppdrag. Og da er det ofte CIMIC fagseksjonen som på grunn av sin kunnskap om det sivile samfunnet kommer med en slik advarsel (militær respondent). All kritikk av CIMIC fra sivile organisasjoner er basert på internasjonale operasjoner. Det som er viktig å ta med seg her, er relevansen til militære operasjoner i vårt eget land.

5. KONKLUSJON

Jeg har i denne oppgaven sett på i hvilken grad den militære fagfunksjonen CIMIC er relevant for høyintensitetskonflikt i Norge på taktisk nivå, hvor hensikten med operasjonene er å danne et terskelforsvar mot ethvert militært angrep mot Norge. Jeg har med bruk av teori rundt statlig og menneskelig sikkerhet sett kritisk på en del faglitteratur, samtidig som jeg har gjennomført intervjuer av forskjellige kategorier mennesker som enten har kunnskaper om CIMIC, sikkerhet eller har et behov for å samarbeide med militære organisasjoner ved en høyintensitetskonflikt i Norge.

Mine funn har vist at det finnes et stort behov for at sivile myndigheter og organisasjoner samarbeider med norske militære styrker ved en høyintensitetskonflikt. Noe av samarbeidet er pålagt av norske myndigheter, mens andre har behov for å samarbeide eller koordinere for å gjennomføre egne oppgaver eller ivareta egen sikkerhet. Samtidig har de militære styrkene et behov for å samarbeide eller koordinere med de sivile. Også her er noe lovpålagt, men det største behovet går på å få en god sivil situasjonsforståelse. Denne forståelsen blir brukt til å forhindre utilsiktede sivile skader og for at den sivile situasjonen ikke skal hindre de militære operasjonene.

Videre kom jeg frem til at det militære fagfeltet CIMIC var svært hensiktsmessig for en sivil-militær samhandling, basert på de oppdrag som dette personellet har. Deretter kom jeg frem til at dette krever at det finnes CIMIC stabsoffiserer i alle operative avdelinger, fra bataljonsnivået og opp til Forsvarsstaben. Her vil oppgavene være gjensidig informasjonsutveksling mellom sivile og militære organisasjoner, samt rådgivning til de militære sjefene og koordinering med sivile myndigheter og organisasjoner. Jeg kom også frem til at alt CIMIC-personell *både* må ha en militær grunnutdanning *og* store kunnskaper om sivile myndigheter, organisasjoner og forståelse for den sivile situasjonen. Jeg har også sett på noe av kritikken som fagfeltet CIMIC har fått, og da spesielt kritikken fra sivile organisasjoner om gjennomføringen av prosjekter.

Ut fra de forskjellige sikkerhetsteoriene mener noen at sikkerhet er et statlig anliggende (Steven Walt), mens andre mener at sikkerhet er noe som angår hvert enkelt menneske. Min holdning er at det militære fagfeltet CIMIC er viktig for å skape sikkerhet uansett type militær operasjon, både høyintensitetsoperasjoner og fredsbevarende operasjoner³⁷. Jeg har i denne oppgaven forsøkt å vise at CIMIC er et

---

³⁷ Fredsbevarende operasjoner; se vedlegg A.

bindeledd mellom statlig og menneskelig sikkerhet fordi det blir brukt militære styrker (staten) for å skape sikkerhet for mennesker (enkeltindivider).

Selv om jeg har forsøkt å plukke ut den litteraturen som jeg mener er mest relevant, vil det alltid finnes annen litteratur som kan fokusere på andre sider ved CIMIC og som kan være mye mer kritisk til fagfeltet. Det samme gjelder for respondentene. Selv om jeg valgte ut de som jeg vurderte mest relevant og valid for min forskning, og som var tilgjengelig, vil det alltid være andre mennesker som har andre erfaringer og meninger. Jeg håper at hvis det i ettertid kommer opp divergerende synspunkter på min tolkning av de funnene jeg har gjort, så vil det føre til en god og meningsfylt diskusjon.

Hva innebærer konklusjonen for det norske Forsvaret og framtiden? Norge har i de senere årene vesentlig redusert sin CIMIC-kapasitet. Dette vil føre til at Norge snart mister alle sine kunnskaper om dette fagfeltet. CIMIC er ikke prioritert eller en del av fokus for framtiden. Et umiddelbar tiltak for å sikre at Norge får en totalforsvarsberedskap som vil ivareta både statlig og menneskelige sikkerhet, er å fokusere på riktig utdanning og trening for å øke CIMIC sine kapasiteter. Avslutningsvis vil jeg se på veien videre og hva som må gjøres i Norge for å bli forberedt for høyintensitetsoperasjoner.

Konklusjonen i denne oppgaven er at det er behov for CIMIC i høyintensitetsoperasjoner, og CIMIC stabsoffiserer på alle nivå i det norske Forsvaret. Samtidig må CIMIC-avdelinger støtte avdelingene på bakken. CIMIC-doktrinen sier at en god utdanning og trening er en *forutsetning* for en effektiv utførelse av CIMIC stabsarbeid og CIMIC aktiviteter. Videre sier den at slik trening bør gjennomføres sammen med sivile aktører for å få en felles forståelse av hverandres kapasiteter, begrensninger, systemer, arbeidsoppgaver og kultur. Doktrinen deler treningen inn i seks forskjellige kategorier (NATO 2013:5-2) som er *individuell trening*, *utdanning og trening av stabsoffiserer*, *jobbspesifikk trening*, *misjonsspesifikk trening*, *trening av funksjonelle eksperter* og *sivil-militær liaison trening*. Jeg har beskrevet hver enkelt kategori i teoridelen, punkt 3.3.

Individuell trening er innenfor CIMIC-faget den mest grunnleggende og må gis til alle som skal jobbe med denne funksjonen. En individuell trening kan deles inn i hva den enkelte CIMIC operatør må beherske av kunnskaper, ferdigheter og holdninger innen en rekke fag og områder. Videre beskriver doktrinen viktigheten av at *stabsoffiserer* får en utdanning og trening som gjør de i stand til å jobbe på de

forskjellige stabsnivåer sammen med andre fagfunksjoner (NATO 2013:5-3). Denne kategorien CIMIC personell må ha en inngående forståelse for NATO sin plan- og beslutningsprosess (PBP). Doktrinen er også opptatt av å gi kategorien *sivil-militær liaison personell* en god trening. Denne gruppen eksperter krever spesielle ferdigheter for at de skal kunne gjennomføre sine oppdrag. Det vil være teknikker innenfor forhandlinger, mekling, intervjuer, kommunikasjonsteori og kommunikasjonspraksis. De øvrige kategoriene *jobbspesifikk trening, misjonsspesifikk utdanning og trening og funksjonelle eksperter* står beskrevet i teoridelen.

De forskjellige respondentene hadde forskjellige meninger om utdanning og trening for CIMIC-personell, men var generelt enige i de overordnede prinsippene. En militære respondent var opptatt av at det som CIMIC bidrar med, er spesialkompetanse. En kompetanse som ikke alt militært personell får trening i. Derfor krever dette spesialutdanning. Vedkommende var også opptatt av at en av hovedoppgavene til CIMIC var liaisonering med sivile instanser. Derfor må en del av utdanningen til dette personellet være rettet mot det sivile. De kan med fordel selv inneha sivil utdanning (ikke bare militær). En annen militær respondent hevdet at alle CIMIC operatørene måtte ha grunnleggende militær utdanning. De har alle militære posisjoner og det er en forventning, også blant de sivile, at alle er soldater med grunnleggende soldatferdigheter. I tillegg må alle stabsoffiserer ha inngående kunnskaper om alle de prosesser som skjer i en stab. Vedkommende sa videre at CIMIC personell måtte ha fremtredende sosiale egenskaper og være flink med mellommenneskelig kommunikasjon. Bedre integrering mellom ordinær militær utdanning og spesialisert CIMIC utdanning kan og bør også føre til en spredning av den menneskelige sikkerhetsbehovet innenfor hele militære utdanningen og mer spesifikk, innenfor en forståelse for et operasjonsområde for høyintensitetsoperasjoner.

Doktrinen og respondentene er stort sett enige om at CIMIC er så spesielt i forhold til militær utdanning at det er et behov for spesialutdanning for denne kategori militært personell. Alle CIMIC-operatører, og da spesielt de som har liaisonering som oppgave, må ha en stor sosial kompetanse. Til slutt ser vi at også innenfor CIMIC utdanning og trening legges det vekt på et menneskelig sikkerhetsperspektiv, hvor det er viktig å ha kunnskaper om sivile forhold på en krigsskueplass. De forskjellige respondentene, sammen med doktrinen, har flere ganger vært inne på at de militære må ha kunnskaper om den sivile situasjonen for å unngå utilsiktede skader.

Litteraturliste

Enkeltvisse forfattere

- Aftenposten (2007): *Warfare in Afghanistan*. Artikkel publisert: 02.11.07 kl. 12:28, lokalisert 24. April 2011 på <http://www.aftenposten.no/english/local/article2080816.ece>.
- Alkire, S. (2004). "A Vital Core that Must Be Treated with the Same Gravitas as Traditional Security Threats." *Security Dialogue* **35**(3): 359-360.
- Barth, Fredrik (1969b): Parthan Identity and its Maintenance. I Barth (red) *Ethnic groups and boundaries*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Barth, Fredrik (2008): *Afghanistan og Taliban*. Oslo: Pax forlag A/S.
- Baylis, John, James J. Wirtz & Colin S. Gray (2010): *Strategy in the contemporary World – An Introduction to Strategic Studies*. Oxford University Press, third edition.
- Børresen, Jakob (2005): *Forsvar uten trussel. Det norske Forsvarets rolle og funksjon etter den kalde krigen*. Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Buzan, Barry, Ole Wæver & Jaap de Wilde (1998): *A New Framework for Analysis*. London: Lynne Rienner Publishers, Inc.
- Coker, Christopher (1998): *Post-modern war*. I RUSI Journal, vol. 143, Juni 1998.
- Flatemo, Trond Martin (2008): *Norsk konseptutvikling i Provincial Reconstruction Team Meymahne*. Forsvarets stabsskole, våren 2008.
- Gjørsv, Gunhild (2012a): *Irresponsible Idealism?: Examining the challenges of the Norwegian approach to Civil-Military Interaction*. Universitetet i Tromsø. <http://munin.uit.no/handle/10037/3986>
- Gjørsv, Gunhild Hoogensen (2012b): *Security by any other name: negative security, positive security, and a multiactor security approach*. Review of International Studies, Available on CJO 2012 doi: 10.1017/S0260210511000751
- Gleditsch, Nils Petter (2001): *Mot et utvidet sikkerhetsbegrep? Fra Hovi, J. og Malnes, R. (red.) (2001): "Normer og makt", Abstrakt forlag.*
- Hoogensen, Gunhild og Jardar Gjørsv (2010): *Sivilt-militært samarbeid – er CIMIC relevant?* Norsk Militært tidsskrift Nr 1/2, 2010.
- Hoogensen, Gunhild og Svein Vigeland Rottem (2004): "Gender Identity and the Subject of Security". *Security Dialogue* vol. 35, no 2.

- Hough, Peter (2008): *Understanding Global Security*. London: Routledge.
- Kaldor, Mary (2007): *New and old Wars*, 2nd Edition. Stanford University Press.
- Kristoffersen, Lene (2006): *Soldiers or saints?: Norwegian civil-military cooperation (CIMIC) in Afghanistan*. Oslo: Institutt for Forsvarsstudier.
- Norheim-Martinsen, P., et al. (2011). *Fremtidens internasjonale operasjoner*. FFI-rapport 2011/01697. Kjeller, Forsvarets forskningsinstitutt.
- Paret, Peter (1992): *Understanding war: Essays on Clausewitz and the history of military power*. New Jersey: Princeton University Press.
- Smith, Rupert (2005): *The Utility of Force – The Art of War in the Modern World*. London: Penguin.
- Strøm-Erichsen, Anne-Grete (2009): *Hvorfor vi er i Afghanistan*. Artikkel i Bergensavisen 26.8.2009.
- Walt, Stephen M. (1991): "The Renaissance of Security Studies" *International Studies Quarterly* (1991) 35, 211-239.
- Warner, D. (1999). "The politics of the political/humanitarian divide." *International Review of the Red Cross* 31.03.1999(833).
- Zaalberg, Thijs W. Brocades (2006): *Soldiers and Civil Power*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Offentlige organisasjoner

- Forsvarets stabsskole (FSTS) (2007): *Forsvarets Fellesoperative Doktrine (FFOD)*. Oslo: Forsvarsstaben.
- Forsvarsdepartementet (FD) (23. mars 2012) a: "Et forsvar for vår tid" - Prop. 73 S (2011–2012): Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak). Oslo.
- Hærens skole for taktikk og operasjoner (HSTO) (2010): *Stabshåndbok for Hæren – Plan- og beslutningsprosessen*. Bardufoss: Generalinspektøren for Hæren.
- NATO (2003): *NATO Civil-military Co-operation (CIMIC) Doctrine – AJP-9*. NATO Standardization Agency (NSA) July 2003.
- NATO (2006): *AJP-3.9.2 Land targeting*. NATO Standardization Agency (NSA) May 2006.
- NATO (2012): *STANAG 2281 – Coalition Operations Handbook-APP-13(A)*. Ratification draft 1. NATO Standardization Agency.
- NATO (2013): *Allied Joint Doctrine for Civil-Military Cooperation (CIMIC) – AJP-3.4.9*. NATO Standardization Agency (NSA) 8 February 2013.

UNDP (1994). Human Development Report 1994: New Dimensions of Human Security. New York, United Nations Development Programme.

Vedlegg A; Sentrale begreper og definisjoner

Asymmetrisk krigføring beskriver når to parter i en krig har svært forskjellig militær kapasitet eller metoder for krigføring. I et slikt tilfelle må den svakere parten utnytte sine spesielle fordeler eller gjøre nytte av motstanderens spesielle svakheter om den skal ha noen mulighet for å oppnå sine mål (FSTS 2007:165).

Brigade er en landmilitær enhet som er sammensatt av våpengrener og troppearter, som bl.a inkluderer forskjellige våpensystemer. Tradisjonelt har brigaden vært delt inn i *manøveravdelinger* (infanteri og panser), *taktiske støtteavdelinger* (artilleri, luftvern og ingeniør), *logistikkavdelinger* (sanitet og forsyning) og *kommando- og kontrollavdelinger* (samband, militærpoliti og oppklaringsenheter). Brigaden kan operere selvstendig som en egen enhet eller underlagt et høyere forband. Hvilke enheter som kan inngå og størrelsen på en brigade kan variere. Internasjonalt er gjennomsnittet i en brigade på ca. 5000 soldater (FSTS 2007:110). Hver bataljon (som kan ha 300-600 soldater) har underlagt tre til seks kompanier. Hvert kompani kan ha 100 til 300 soldater.

Fredsstøttende operasjoner

FFOD definerer Fredsstøttende operasjoner til å være et samlebegrep for Forebyggende diplomati (Preventive Diplomacy), Fredsbevarende operasjoner (Peacekeeping), Fredsbyggende operasjoner (Peace Building), Fredsskapende operasjoner (Peacemaking) og Fredsopprettende operasjoner (Peace Enforcement) (Forsvarets stabsskole 2007:25). Fredsbyggende og fredsopprettende operasjoner er stort sett relevant når konflikten er fortsatt pågående, uten å ha en fredsavtale på plass. Det kan være en konflikt med enten høy eller lav intensitet, men det viktige poenget er at situasjonen fortsatt er ustabil, og har ingen tilfredsstillende mekanismer (som en fredsavtale) som kan brukes til å løse konflikten (Gjørsv 2012b).

Fredsbevarende operasjoner (Peacekeeping). I slike operasjoner er samtykke fra alle konfliktens parter nødvendig, og de militæret spille en rolle bare for å opprettholde avtalen og fred mellom partene. I noen tilfelle er det tillatt at minimalt makt er brukt for å opprettholde avtalen mellom partene (robust fredsbevaring) og da som oftest kun som selvforsvar hvis uro skulle oppstå (ibid).

Fredsbyggende operasjoner (Peace Building) er en langsiktig og kompleks prosess for å stabilisere et område ved å forsterke lokale kapasiteter. Dette innebærer mye innsats fra forskjellige aktører, også militære, avhengig av behov (ibid).

Fredsskapende operasjoner (Peacemaking) hvor det er bruk av diplomatiske kapasiteter for å forhandle frem en fredsavtale. Denne prosessen er mye avhengig av sivile kapasiteter, og de militære er vanligvis ikke involvert (ibid).

Fredsopprettende operasjoner (Peace Enforcement). Dette er operasjoner hvor det aksepteres en tilnærming hvor man kan influere på en situasjon med bruk av makt (ofte militær makt). Dette er vanligvis godkjent av sikkerhetsrådet i FN. Det er ikke nødvendigvis samtykke blant alle aktørene på bakken for at en slik tilnærming skal brukes (ibid).

Høyintensitetskonflikt er en konflikt der staters eksistens står på spill, og hvor hele samfunnet må innrette seg mot krig (se dette). En slik konflikt vil være kjennetegnet

av at konvensjonelle militære styrker står mot hverandre, og metodene vil være deretter. De to verdenskrigene i forrige århundre var høyintensitetskonflikter. (Forsvaret stabsskole 2007:27). Se pkt 4.2. Se også *Kortvarige høyintensitetsoperasjoner*.

Høyintensitetsoperasjoner vil være militære operasjoner som gjennomføres med væpnet innsats, med andre ord operasjoner med et stort innslag av kinetiske virkemidler. (Se også *Kortvarige høyintensitetsoperasjoner*.)

Informasjonsoperasjoner (Info Ops) er koordinerte tiltak som iverksettes for å skape ønskede effekter på forståelse, vilje og evne hos motstandere, potensielle motstandere samt andre målgrupper. Tiltakene skal påvirke andre parters informasjon, informasjonsbaserte prosesser og systemer, samtidig som de utnytter og beskytter egen informasjon, informasjonsbaserte prosesser og systemer. Tiltakene skal direkte påvirke det kognitive domenet (FSTS 2007:134).

Internasjonal humanitær lov (IHL) er en fellesbetegnelse på de lover og regler som gjelder for væpnet konflikt. Den omhandler Genève konvensjonen, Haag konvensjonen og underordnede internasjonale lover og regler. Den definerer adferd og ansvar for krigførende stater, nøytrale stater og enkeltindivider i krig både i forhold til hverandre, men også for å beskytte enkeltindivider, som oftest den sivile befolkningen. (ICRC)

Interoperabilitet er evne til samhandling, for eksempel mellom forsvarsgrener (Hæren, Luftforsvaret, Sjøforsvaret), med andre lands militære styrker, eller med relevante deler av sivil sektor (FSTS 2007:169).

Kinetiske og ikke-kinetiske virkemidler. Kinetiske virkemidler er konvensjonelle våpensystemer som håndvåpen, artilleri, missiler og miner. Blant de dødelige midlene er også ikke-konvensjonelle våpen som nukleære, kjemiske, biologiske og strålevåpen med dødelig virkning.

Ikke-kinetiske midler er alle virkemidler som ikke primært er dødelig. De spenner fra batonger og ikke-dødelig ammunisjon for å håndtere folkemasser, over våpen med rettet lyd eller ikke-dødelig stråling, til midler for informasjonsoperasjoner, herunder psykologiske operasjoner og elektronisk krigføring (FSTS 2007:89).

Kortvarige høyintensitetsoperasjoner. Dette er operasjoner som har et mer omfattende mandat enn fredsbygging- og stabiliseringsoperasjoner. Det som i hovedsak skiller slike operasjoner fra dagens freds- og stabiliseringsoperasjoner er det begrensede, om enn ambisiøse, mandatet som kan omfatte eksempelvis stabilisering av et geografisk område, en by eller et helt land, ved bruk av militær makt i løpet av et forholdsvis kort tidsrom. (Norheim-Martinsen, P., et al. 2011:10).

Krig defineres som organisert bruk av væpnet makt, først og fremst mellom stater, men også mellom folkegrupper innenfor en stat eller territorium. Begrepet har ulik betydning avhengig av sammenheng og hvem som bruker det. Eller med Clausewitz: Krig er voldelige handlinger hvis hensikt er å tvinge vår motstander til å utføre vår vilje (Kaldor 2007:17). Det folkerettslige begrepet er **væpnet konflikt** (se dette) (FSTS 2007:170).

Krigsskueplass er de deler av landet hvor krigshandlinger foregår eller kan antas å være nær forestående. Begrenses normalt til de områder hvor det ansees nødvendig at de militære myndigheter overtar ledelsen av politiet og andre sivile forvaltningsorganer for å fremme og trygge de militære operasjoner og forsyninger. Grensene for krigsskueplass fastsettes av Kongen. Bestemmelsene om krigsskueplass finnes i lov om særlige rådgjerd under krig, krigsfare og liknende forhold (krigsloven) av 15. des. 1950 nr. 7, i kgl.res. 11. sept. 1959 og kgl.res. 8. des. 1967. På grunn av den moderne krigs totale karakter vil det i praksis neppe bli aktuelt å erklære en del av landet for krigsskueplass. (Hentet fra Store norske leksikon den 27. mai 2013 fra: <http://snl.no/krigsskueplass>)

Metodisk målbekjemping (targeting) defineres som den prosessen som skal velge ut og prioritere mål, samt å velge hvordan de skal påvirkes, sett i forhold til operasjonelle krav og kapabiliteter (HSTO 2010:127).

Operasjon. En militær operasjon er en serie stridsaktiviteter, forflytninger eller andre handlinger som har til hensikt å nå en definert målsetting. En militær operasjon operasjon kan gjennomføres både med og uten væpnet innsats. En operasjon kan utføres direkte mot et strategisk mål eller inngå i en serie av operasjoner. En slik serie kalles en kampanje (FSTS 2007:173).

Operasjonsnivåer. Inndelingen i fire nivåer (politisk, strategisk, operasjonelt og taktisk) ble utviklet i mellomkrigstiden og hadde sin bakgrunn i behovet for å samordne krigsinnsatsen på de forskjellige fronter og frontavsnitt opp mot de militærstrategiske målsetningene. Nivåene var en forutsetning for å kunne få et bindeledd mellom det strategiske og det taktiske nivået (FSTS 2007:32).

Politiskstrategisk nivå:

Utformer og angir de politiske målsetningene, gir rammer og tildeler ressurser. Samordner sivile og militære virkemidler. I Norge blir dette Regjeringen.

Militærstrategis nivå:

Produserer relevante stridskrefter. Gir fagmilitære råd til politisk nivå. Samordner alle militære virkemidler, ivaretar samarbeid med sivile myndigheter og organisasjoner sentralt. I Norge blir dette Forsvarssjefen (Forsvarsstaben).

Operasjonelt nivå:

Utgjør bindeleddet mellom politisk/militærstrategisk nivå og taktisk nivå. Operasjonaliserer politiske mål til gjennomførbare planer og operasjoner. I Norge blir dette FOH.

Taktisk nivå:

Løser konkrete, taktiske oppgaver i tilknytning til de operasjonelle målene. I Norge blir dette blant annet Brigade Nord.

Stridsteknisk nivå:

Løser konkrete stridstekniske oppgaver. I Norge blir dette blant annet bataljonsnivået.

Opprørsbekjempelse (Counterinsurgency – COIN) er operasjoner mot opprørsbevegelser. Slike operasjoner kombinerer militære, diplomatiske og

økonomiske virkemidler som er innrettet mot å bekjempe bevegelsen, dens eksterne støtte og støtte fra lokalbefolkningen (FSTS 2007:42).

Samfunnssikkerhet omhandler den evne samfunnet som sådan har til å opprettholde viktige samfunnsfunksjoner og ivareta borgernes liv, helse og grunnleggende behov under ulike former for påkjenninger. (Hentet 27. mai 2013 på <http://www.atlanterhavskomiteen.no/nettsider/dnak/tema/samfunnssikkerhet>)

Sivil-militær samhandling (på engelsk: civil-military interaction) er et samlebegrep som omfatter alle typer samhandling mellom ... (Hoogensen Gjørøv forthcomming) Omfatter gender, vertslandsstøtte (HNS), sivilforsvar (CEP), (KLE), osv...

Slutttilstand (End State) er en beskrivelse av den politiske og/eller militære situasjonen som ønskes etablert når en operasjon er avsluttet (FSTS 2007:174).

Stabiliseringsoperasjoner har til hensikt å senke konfliktnivået mellom to eller flere parter for å bevare eller gjenopprette fred. En slik operasjon handler ofte om å sikre at inngåtte avtaler overholdes og å skape sikkerhet for andre virkemidler enn de militære. Den omfatter overvåkning og politilignende oppgaver (FFOD 2007:175).

Statssikkerhet, eller rikets sikkerhet, omhandler det vi tradisjonelt betegner som forsvars- og sikkerhetspolitikk. Hensikten med denne er å trygge territorielle grenser og å sikre statens suverenitet. Som kjent har også dette begrepet fått et utvidet gyldighetsområde, som nå også inkluderer bl.a. globale trusler. (Hentet 27. mai 2013 på <http://www.atlanterhavskomiteen.no/nettsider/dnak/tema/samfunnssikkerhet>)

Utsiktede skader (Collateral Damage - CD) "Unintentional or incidental injury or damage to persons or objects that would not be lawful military targets in the circumstances ruling at the time. Such damage is not unlawful so long as it is not excessive in light of the overall military advantage anticipated from the attack. (Funnet hos United States Department of Defense: http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp1_02.pdf)

Væpnet konflikt er et voldelig sammenstøt mellom stater eller samfunnsgrupper knyttet til uoverensstemmelser mellom interesser, ideer, følelser, ressurser eller territorier med det formål å forstyrre likevekten mellom partene. Folkerettslig foretas det ikke noe skille mellom fred, krise og krig, men derimot mellom fred og væpnet konflikt, og begrepet væpnet konflikt blir i folkerettslig forstand benyttet når en part anvender væpnet makt mot en annen part (se også krig) (FFOD 2007:176).